

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Кондратенко Сергій Дмитрович

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Управління інвестиційною привабливістю області

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Студента 6 курсу

С. Д. Кондратенко

групи Ф.м-91а

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота магістра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело _____ С. Д. Кондратенко

Керівник к.е.н., доцент

Т. Г. Кубах

Суми – 2020 рік

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи магістра

на тему: «УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ПРИВАБЛИВІСТЮ ОБЛАСТІ»
студента Кондратенка Сергія Дмитровича

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Ефективна методологія оцінки інвестиційної привабливості області є гарантією постійного розвитку соціально-економічної системи, що забезпечується комплексним підходом у створенні середовища для їх якісного розвитку та створення позитивного іміджу. Зростання конкурентоспроможності області вимагає конкретизації чітких державних пріоритетів в інвестиційній політиці регіонального розвитку шляхом покращення інвестиційного клімату, визначення перспективних галузей економіки, узгодження інтересів держави, регіону, фінансових установ та суб'єктів господарювання щодо напрямків та засобів трансформації інвестиційних ресурсів тощо.

Мета кваліфікаційної роботи – обґрунтування теоретичних засад побудови системи управління інвестиційною привабливістю області, проведення аналізу інвестиційної привабливості області і пошук шляхів її підвищення.

Об'єкт дослідження – рівень інвестиційної привабливості Сумської області.

Предмет дослідження – система економічних умов, факторів та процесів, що формують інвестиційну привабливість області.

Основний результат роботи – розроблені пропозиції щодо підвищення інвестиційної привабливості Сумської області можуть бути використані в діяльності органів місцевого самоврядування.

Ключові слова: інвестиційна привабливість, інвестиційний клімат, капітальні інвестиції, регіональний розвиток.

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 50 сторінках, у тому числі список використаних джерел з 70 найменувань. Робота містить 7 таблиць, 16 рисунків.

Рік захисту роботи – 2020 рік.

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
Професор, доктор
економічних наук
_____ І. О. Школьник
“ __ ” _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

студента 2 курсу групи Ф.м-91а

Кондратенка Сергія Дмитровича

1. Тема роботи «Управління інвестиційною привабливістю області» затверджена наказом по СумДУ № _____ від “ __ ” _____ 2020 року.
2. Строк подання студентом закінченої роботи “ __ ” _____ 2020 року.
3. Мета кваліфікаційної роботи – обґрунтування теоретичних засад побудови системи управління інвестиційною привабливістю в регіонах України, проведення аналізу інвестиційної привабливості області і пошук шляхів її підвищення
4. Об’єкт дослідження – рівень інвестиційної привабливості Сумської області.
5. Предмет дослідження – система економічних умов, факторів та процесів, що формують інвестиційну привабливість області.
6. Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах законодавчих та нормативно-правових актів України з питань регіонального розвитку, аналітичних й статистичних даних Державної служби статистики України,

Національного банку України, Міністерства розвитку громад та територій України.

7. Орієнтовний план кваліфікаційної роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети

№ п/п	Назва розділу	Термін подання
I	Теоретико-методичні основи управління інвестиційною привабливістю області	
II	Практичні аспекти аналізу та управління інвестиційною привабливістю області	

Зміст завдань для виконання поставленої мети кваліфікаційної роботи магістра:

1. Дослідження економічного змісту інвестиційної привабливості області.
2. Аналіз основних науково-методичних підходів до оцінювання інвестиційної привабливості області.
3. Характеристика механізму управління інвестиційною привабливістю області.
4. Проведення аналізу показників інвестиційного розвитку Сумської області.
5. Аналіз рейтингових оцінок інвестиційної привабливості Сумської області та розробка рекомендацій щодо її підвищення.

8. Консультації по роботі:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
I			
II			

9. Дата видачі завдання: “__” _____ 20__ року

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Т.Г. Кубах

Завдання до виконання одержав _____ С.Д. Кондратенко

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ПРИВАБЛИВІСТЮ ОБЛАСТІ	8
1.1 Економічна сутність інвестиційної привабливості області.....	8
1.2 Методичні підходи до оцінювання інвестиційної привабливості області	12
1.3 Механізм управління інвестиційною привабливістю області.....	18
2 ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ТА УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ПРИВАБЛИВІСТЮ ОБЛАСТІ	25
2.1 Аналіз показників інвестиційного розвитку Сумської області.....	25
2.2 Рейтингова оцінка інвестиційної привабливості Сумської області та напрямки її підвищення.....	34
ВИСНОВОК.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	48
ДОДАТКИ.....	56

ВСТУП

Ефективна методологія оцінки інвестиційної привабливості країни чи регіону є гарантією постійного розвитку соціально-економічної системи, що забезпечується комплексним підходом у створенні середовища для їх якісного розвитку та створення позитивного іміджу.

Поточні процеси динамічної глобалізації та технологічні виклики, а також децентралізація державного управління значно збільшили значення окремих регіонів, які, як наслідок, набули нових якостей, зокрема: статус суб'єктів, які встановлюють власні стратегії розвитку; посилення конкуренції за лідерство в соціально-економічному розвитку, де основою є ефективне залучення та використання різних видів капіталу, зокрема, інвестиційного.

Зростання конкурентоспроможності регіонів вимагає конкретизації чітких державних пріоритетів в інвестиційній політиці регіонального розвитку шляхом покращення інвестиційного клімату, визначення перспективних галузей економіки, узгодження інтересів держави, регіону, фінансових установ та суб'єктів господарювання щодо напрямків та засобів трансформації інвестиційних ресурсів тощо.

Питаннями, присвяченими управлінню інвестиційною привабливістю регіонів, займалися такі науковці, як Лиса О.І., Маслак О.О., Матвієнко П.В., Мельник М.І., Петраєв А.В. Сьоміна Л.А. та ін. Незважаючи на достатність публікацій та значну увагу науковців до визначеної проблеми, досі не створено комплексного підходу до побудови та реалізації системи управління інвестиційною привабливістю на регіональному рівні. Існують протиріччя у трактуванні категорії «інвестиційна привабливість», обґрунтуванні ефективного методу оцінювання привабливості регіонів для інвесторів. Окрім того, мінливість української економіки зумовлює необхідність у постійному моніторингу змін та впровадження новітніх розробок з урахуванням поточного стану.

Виходячи із вищезазначеного через недостатню розробку проблеми впливає актуальність теми дослідження, її цільову спрямованість та структуру.

Метою виконання кваліфікаційної роботи виступає обґрунтування теоретичних засад побудови системи управління інвестиційною привабливістю області, проведення аналізу інвестиційної привабливості області і пошук шляхів її підвищення.

Відповідно до поставленої у роботі меті визначено такі завдання:

- розглянути економічний зміст інвестиційної привабливості області;
- дослідити науково-методичні підходи до оцінювання інвестиційної привабливості області;
- надати характеристику механізму управління інвестиційною привабливістю області;
- провести аналіз показників інвестиційного розвитку Сумської області;
- розглянути рейтингову оцінку інвестиційної привабливості Сумської області та надати рекомендації щодо її підвищення.

Об'єкт дослідження – рівень інвестиційної привабливості Сумської області.

Предмет дослідження – система економічних умов, факторів та процесів, що формують інвестиційну привабливість області.

В ході написання кваліфікаційної роботи були використані методи порівняння, горизонтального та вертикального аналізу, табличний та графічний методи, метод ретингових оцінок.

Інформаційною базою написання кваліфікаційної роботи виступають публікації вітчизняних і зарубіжних науковців, нормативно-правові акти України та методичні положення з питань регіонального розвитку, аналітичні й статистичні дані Державної служби статистики України, Національного банку України, Міністерства розвитку громад та територій України. Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що отримані наукові результати можуть бути впроваджені в практичній роботі органів місцевого самоврядування.

1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ПРИВАБЛИВІСТЮ ОБЛАСТІ

1.1 Економічна сутність інвестиційної привабливості області

Сучасний етап економічного розвитку країни характеризується швидкозростаючим комплексом регіональних проблем. Різноманіття і високий ступінь неоднорідності економічного стану, свідчить про відмінність рівнів інвестиційної активності в областях. На сьогоднішній момент, характерною рисою стану української економіки є регіональна незбалансованість обсягів інвестиційних вкладень.

Перш ніж здійснювати аналітичні дослідження необхідним є визначення понятійного апарату. Як вже відмічалось, немає єдиної думки щодо трактування дефініції «інвестиційна привабливість» – думки вітчизняних науковців різняться.

Зауважимо, що термін «інвестиційної привабливості» досліджено науковцями досить усесторонньо як на макрорівні, так і на рівні господарюючих суб'єктів – підприємств. Зважаючи на напрям нашого дослідження, доцільно дослідити трактування сучасних вчених дефініції інвестиційної привабливості саме на макрорівні (таблиця А.1).

Аналізуючи наведені формулювання поняття «інвестиційна привабливість» слід все ж відмітити спільні ознаки. Загалом під інвестиційною привабливістю розглядається інтегральний показник, який впливає на доцільність вкладання коштів, рівень задоволення вимог інвестора та його інтересів, фінансово-майновий стан регіону і перспектив його розвитку, сукупність внутрішніх і зовнішніх умов [40].

Консолідованим можна вважати наступне визначення інвестиційної привабливості області: сукупність соціальних, політичних, інституціональних, економічних та екологічних умов розвитку області, які впливають на стабільну інвестиційну діяльність вітчизняних та зарубіжних інвесторів.

У найбільш широкому значенні трактування інвестиційної привабливості регіону також розкриває зміст категорії «інвестиційний клімат». На нашу думку, поняття не є тотожними, але є взаємопов'язаними. Як сукупність факторів доцільніше розглядати інвестиційний клімат, а інвестиційна привабливість вже є наслідком його формування. Сприятливий інвестиційний клімат у області формує високий рівень інвестиційної привабливості.

Для диференціації цих понять пропонуємо надати такі визначення:

1. Інвестиційний клімат області – це сукупність чинників економічного, фінансового, соціального, політичного характеру, які утворюються та змінюються у області під впливом структурних зрушень і визначають напрям руху коштів через формування сприятливого чи несприятливого середовища.

2. Інвестиційна привабливість області – рівень потенційних вигод від вкладення коштів, який визначається на основі оцінки інвестиційного клімату області, та дозволяє прийняти позитивне чи негативне рішення щодо інвестування коштів у розвиток території.

Оскільки ми визначили, що інвестиційний клімат формує інвестиційну привабливість області, доцільно звернути увагу на його складові. Аналізуючи наукові праці вчених Боярко І. та Гриценко Л. [2], наведемо класифікацію найвпливовіших факторів інвестиційного клімату (рисунок 1.1).

Починаючи від класичної економічної теорії і до сучасних теорій інвестицій, фактори, які мають вплив на інвестиційний клімат, можна розділити на дві групи – інвестиційна безпека та інвестиційна привабливість області.

Інвестиційна безпека області – це сукупність факторів, що впливають на можливість непередбачуваних фінансових втрат через невизначеність результатів діяльності інвестиційної або можливості цілковитої/часткової неможливості досягти очікуваного результату інвестиційної діяльності [54].

Інвестиційна привабливість області – це сукупність об'єктивних економічних, соціальних та природно-географічних особливостей області, які мають велике значення для залучення інвестицій до області [56].

Рисунок 1.1. – Класифікація факторів інвестиційного клімату [33]

Наведена категорія являє собою якісну характеристику, яка розглядає основні макроекономічні особливості у вигляді сукупності об'єктивних передумов для інвестицій і залежить від доступності та різноманітності сфер та об'єктів для інвестування, а також економічного розвитку області [30]. Іншими словами, це сукупність факторів, які залучають або відштовхують інвесторів; це сукупність об'єктивних передумов для припливу або відтоку інвестицій.

Максимально точна оцінка впливу кожного із чинників на інвестиційну привабливість області дає змогу адекватного та ефективного управління нею на окресленій території.

Класифікацію інвестиційної привабливості подано на рисунку 1.2.

Як бачимо з рисунку, інвестиційну привабливість пропонується класифікувати за ознакою суб'єкта проведення оцінки – на внутрішню та зовнішню. Внутрішньою привабливістю буде та, яка оцінена з позиції інвестора,

що безпосередньо знаходиться у даній області; зовнішня – з позиції інвестора з іншого регіону або якщо інвестором виступає держава за рахунок коштів бюджету.

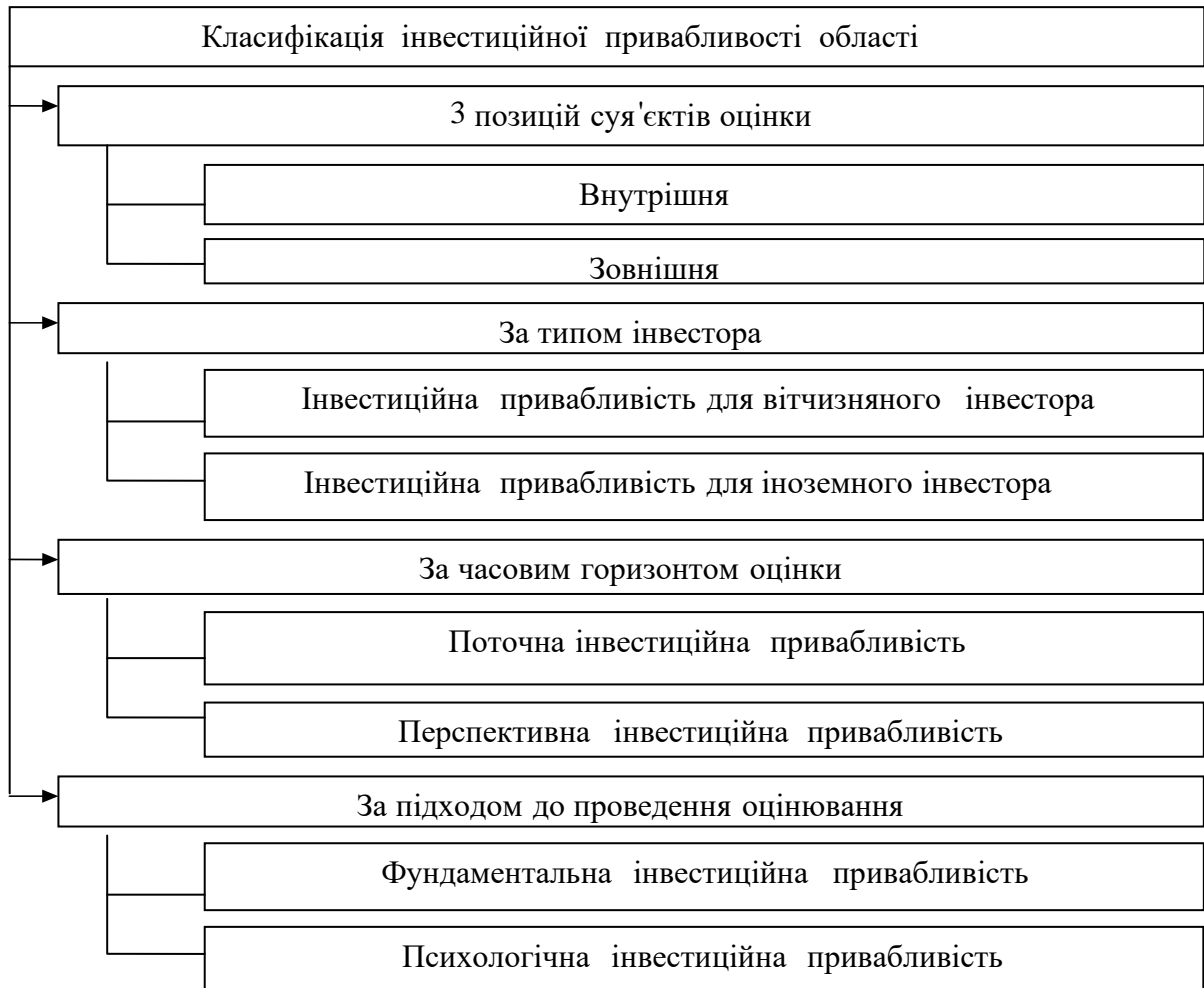

Рисунок 1.2 – Класифікація інвестиційної привабливості області

За типом інвестора виділяємо привабливість для вітчизняного та іноземного інвестора, відповідно до країни його походження.

За часовою ознакою виділено поточну та перспективну інвестиційну привабливість [20]. Поточною є привабливість, оцінена у розрізі короткострокового періоду (до 1 року). Перспективною – у розрізі декількох років із врахуванням прогнозних показників [4].

Останньою ознакою класифікації є підхід до проведення оцінки. Фундаментальний підхід передбачає використання у більшій мірі статистичних та математичних методів, психологічний більш заснований на думці експертів.

Класифікації категорії інвестиційної привабливості дозволяє більш глибоко розкрити її сутність та обґрунтувати необхідність проведення її оцінки.

На наступному етапі дослідження доцільно розглянути, які методичні підходи використовуються для проведення оцінки інвестиційної привабливості областей в Україні.

1.2 Методичні підходи до оцінювання інвестиційної привабливості області

В сучасній літературі відсутні конкретно визначені критерії здійснення оцінки інвестиційної привабливості області. А отже зустрічається значна кількість методичних підходів, що умовно поділяються на три основні групи (рисунок 1.3) [18].

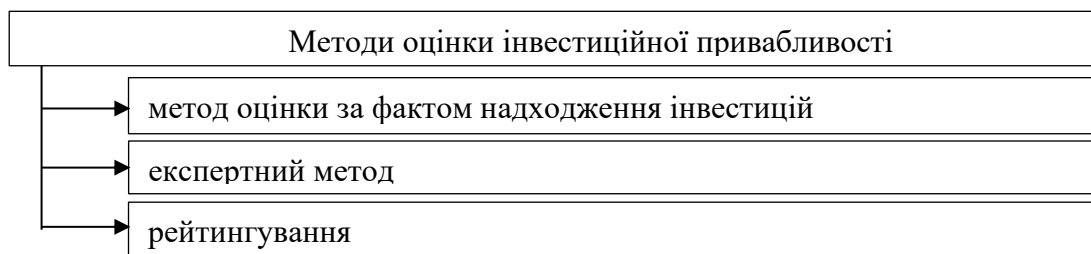

Рисунок 1.3 – Методи здійснення оцінки інвестиційної привабливості області

Доцільним є розгляд змісту окреслених методів, що використовуються для проведення оцінки інвестиційної привабливості області, їх позитивні сторони та недоліки:

1. За фактом надходження інвестицій. Окреслений метод за основу має аналіз наявних статистичних даних відносно отримання інвестицій обраними областями [6]. Протягом аналізу розглядаються фактичні та відносні показники, які надають оцінку динаміки змін і стану області у відповідності до усереднених даних. Основою цього методу є припущення того, що відповідно висока

інвестиційна привабливість області залежить від високого рівня відібраних показників. На ряду з тим даним методом враховується лише фактичне отримання інвестицій і відхиляється багато чинників, на які інвестори звертають увагу, а отже він не є основою при розробці програм регіонального розвитку на довготривалу перспективу [1].

2. Метод експертних оцінок. Вказаний метод являє собою експертну оцінку різних показників регіонального розвитку. За даного методу, експертом, базуючись на власних думках та досвіді, обираються найважливіші показники, які аналізуються в динаміці їхнього розвитку і формується певні висновки відносно інвестиційного клімату області [12]. На сьогоднішній день такий метод широко використовується іноземними інвесторами в розрізі прийняття рішень відносно вибору області для інвестування [64]. Перевагою даного методу є можливість адаптування показників і факторів, які вивчаються при визначенні потреб певних інвесторів чи проведенні поглибленого аналізу привабливості конкретних галузей. У свій час недолік полягає у певній суб'єктивності та залежності висновків від позицій експерта відносно визначеного питання.

3. Рейтинговий метод. На основі опитувань і статистичних розрахунків може проводитися рейтингування [10]. В основі даного методу є аналіз широкого кола аспектів розвитку області, формування на їх основі аналітичних показників, групування та консолідація їх у подальшому та формування інтегрального показника. Відповідно до даного показника формується рейтинг області та окреслюється позиція в рейтингу конкретної області. Широкої популярності даний метод набув через простоту використання та зручність інтерпретації отриманих результатів. На сьогоднішній день основні рейтингові агентства та консультаційні фірми розробили свої власні методики проведення розрахунку інвестиційного рейтингу областей і країн [22]. Основною відмінністю таких методик є критерії вибору параметрів, алгоритм їх групування, кількість груп і метод розрахунку інтегрального показника.

Недоліком рейтингового методу загалом є суттєва залежність від впливу макроекономічних показників, непрозорості показників, які групуються,

відсутності включення до розрахунків регіональної специфіки [15]. Результатом рейтингування є лише зазначення місця конкретної області серед переліку інших, однак не вказується її галузева специфіка та пріоритетні напрямки для інвестування.

На відміну від попереднього методу, який у значній мірі залежить від статистичного набору даних та не включає регіональну специфіку, рейтинговий долає такі недоліки завдяки здійсненню опитувань світовими агенціями.

Основою такої групи методик є не макроекономічна статистика, а опитування суб'єктів економічної діяльності конкретної області. Протягом опитування визначається напрям та ступінь здійснення впливу певних факторів [8]. В майбутньому дані проведеного опитування групують та завдяки інтегральній оцінці вибудовується загальний рейтинг областей. Перевага такого методу полягає у можливості визначення місця області в рейтингу та проведення аналізу відповідей респондентів в рамках потреб інвестора [25]. На світовому ринку представлені наступні відомі організації, які у своїй роботі використовують таку модель формування регіонального рейтингу: World Bank, BERI та Moody's. Найчастіше використовується саме рейтинг World Bank, який базується на аналізі семи груп показників (рисунок 1.3) [31]:

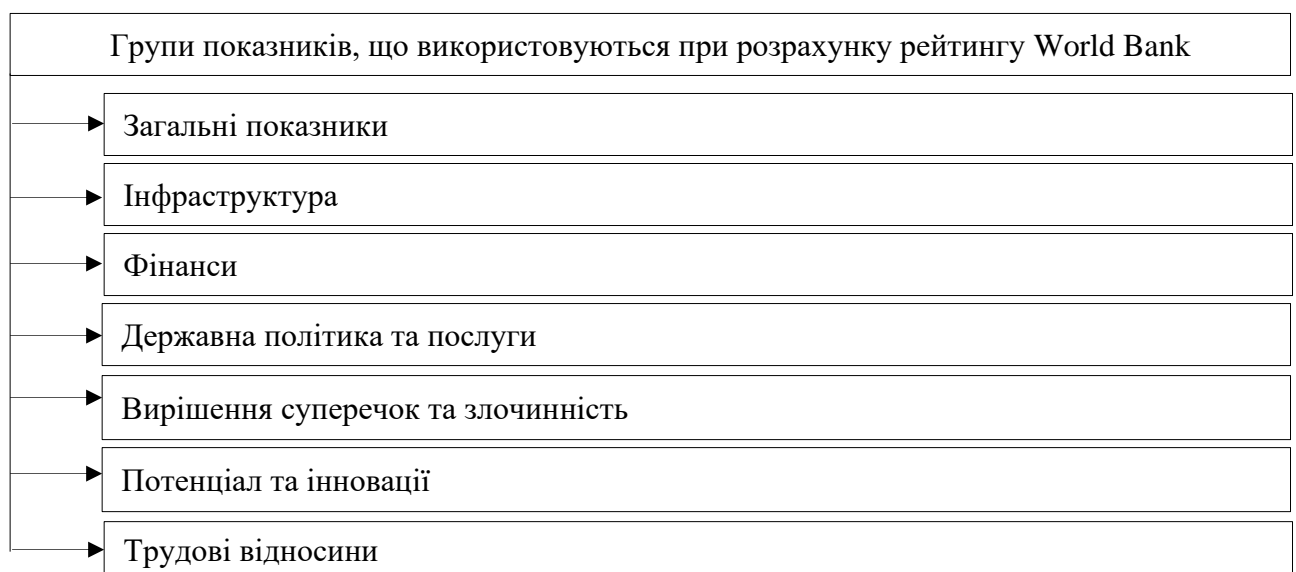

Рисунок 1.4 – Групи показників, що використовуються при розрахунку рейтингу World Bank

До основного недоліку окресленого методу слід віднести значну вартість здійснення досліджень і проблеми, що виникають при формуванні репрезентативної вибірки в розрізі регіонів.

Аналізуючи усі окреслені методики оцінювання інвестиційної привабливості області, слід виділити загальні недоліки:

- більшість методів, які були запозичені з праць іноземних авторів, в основному спрямовуються не на реальні, а на фінансові інвестиції;
- методи, які мають відношення суто до реальних інвестицій, можуть бути використані лише за умови стабільної економіки, при якій чітко проявляються всі закони економіки, що у свою чергу неможливо адаптувати до умов української економіки;
- основна частина методів носить ретроспективний характер, тобто аналізує безсистемний набір показників фінансового стану суб'єктів господарювання, у той час як потенційний інвестор цікавиться результатами діяльності підприємств у майбутньому;
- в основі багатьох методів лежить експертна оцінка та характер невизначеності, оскільки вони показують думку експертів, яка є суб'єктивною [17].

На нашу думку, можна додатково виділити переваги та недоліки використання різних методів оцінки інвестиційної привабливості в залежності від бази проведення аналізу (таблиця Б.1).

Інвестиційно привабливими областями є такі, які є найбільш конкурентними [46]. Існують різні точки зору щодо особливостей конкурентних (успішних) областей. Посилення процесів, що відбуваються на конкурентних областях, як позитивних, так і негативних, включає такі елементи, як:

- галузева структура;
- інновації;
- значення області як центру для прийняття рішень;
- високотехнологічне виробництво та концентрація висококваліфікованої робочої сили з урахуванням специфічного попиту на середовище проживання та послуги;

- успішне управління конфліктами;
- підвищення важливості місць відпочинку, культури та визначних місць, високий рівень послуг;
- зменшення важливості впливу негативних сусідніх ефектів;
- розвиток комунікацій та інфраструктури;
- високі доходи громадян та високий рівень зайнятості.

Термін «територіальна конкуренція» по-різному трактується різними вченими. І. Бегг дивиться на це з двох різних точок зору: по-перше, з точки зору рівня регіонального економічного розвитку; по-друге, порівняно з іншими територіями. У цьому відношенні, як він робить висновок, конкурентоспроможність області полягає у захисті своєї частки ринку [52]. Щоб зробити область конкурентоспроможною, важливо забезпечити необхідні умови локалізації та сприяти конкурентоспроможності підприємств, фірм, розташованих в області [65]. Але для їх залучення та утримання на даній території необхідно забезпечити цим організаціям умови, які сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності.

Ось чому привабливість області є синонімом його конкурентоспроможності як місця для розміщення різних видів діяльності. А також область повинна бути привабливою не лише для бізнесу, а й для людей, які представляють один із найважливіших ресурсів, який територія може запропонувати підприємствам.

І. Бадд розглядає територіальну конкуренцію з двох сторін: з одного боку, існує конкуренція між окремими видами діяльності або ринками, які функціонують на територіях регіонів (економіка локалізації), з іншого боку – конкуренція між характеристиками регіонів та їх соціальним капіталом, наприклад, інфраструктура та висококваліфікований персонал. Таким чином, конкурентоспроможність території (області) – це здатність збільшувати або, принаймні, утримувати ринкові частки, яких достатньо для розширення та впорядкування підприємств для підвищення рівня життя та підтримки сильного та ефективного управління.

Термін «конкурентоспроможність» також асоціюється з поняттям «імідж». Імідж області (території) – це комплекс емоційних та раціональних вражень, отриманих порівнянням усіх характерних особливостей області, особистого досвіду людей та чуток, що впливають на створення певного образу. Іншими словами, серед елементів зображення слід виділити об'єктивні та суб'єктивні компоненти [5].

Найважливішою об'єктивною складовою іміджу конкретної області є комплекс конкурентних переваг та недоліків [28]. Вони визначаються особливостями галузевої спеціалізації області, наявністю експортного потенціалу, територіальною віддаленістю та розвитком транспорту, інтелектуальним та інноваційним потенціалом та його співвідношенням із цілями регіонального розвитку, рівнем розвитку соціальної сфери, станом промислового потенціалу та встановлений рівень інвестиційної діяльності (обсяги інвестицій та якісні характеристики інвестиційної діяльності) тощо. Очевидно, що конкурентні переваги сприяють посиленню територіальної конкурентоспроможності, а конкурентні недоліки ускладнюють процес його включення у ринковий простір.

Другий компонент інвестиційної привабливості має суб'єктивний характер, який визначається дією щонайменше трьох факторів. По-перше, це визначається оцінкою області вітчизняними та іноземними політиками, підприємцями, туристами на основі власних спостережень та досвіду. Емоційне ставлення до конкурентних переваг та недоліків може суттєво змінити імідж області, що розробляється. По-друге, імідж області суттєво залежить від діяльності регіональних та місцевих органів влади, які, демонструючи певні політичні здібності та амбіції, можуть практикувати «маркетинг значків», пов'язаний з іміджем конкретних особистостей. По-третє, суб'єктивність іміджу території може бути посилена за допомогою засобів масової інформації, що надають їй однобічні характеристики.

Отже, велика кількість негативної інформації про політичну та соціально-економічну ситуацію з особливою відсутністю позитивних повідомлень про неї

сприяє розвитку твердої негативної репутації області [23]. Беручи до уваги, що інвестиційна привабливість регіону є найважливішою умовою, що характеризує зовнішнє середовище територіального розвитку, вплив негативної репутації впливає не тільки на діяльність бізнесу, зниження інвестиційної привабливості, залучення туристів, а й впливає на ситуацію у країні.

В таких умовах цілком очевидно, що існує нагальна потреба у регіональній та місцевій владі вдосконалити свою роботу з корекції та формування інвестиційної привабливості області [61]. Як видно з практичного досвіду, при формуванні інвестиційної привабливості області слід розібрати ті факти та події з цілого масиву інформації, яка може бути першочерговою для потенційних партнерів, наприклад: спритність соціально-економічних процесів; якість робочої сили; техніки випередження; інвестиційні доброзичливі закони; турбота про людей; інформаційні причини; керівники та топ-менеджери. З цієї точки зору першим кроком до підвищення інвестиційної привабливості області має стати реклама області та участь у всіляких форумах, конференціях та виставках, а також проведення подібних заходів на території області.

1.3 Механізм управління інвестиційною привабливістю області

Ефективне управління інвестиційною привабливістю області неможливе без створення чіткого механізму. Механізм управління інвестиційною привабливістю є складовою загального фінансового механізму управління державними процесами [16]. Тому при визначенні теоретичних положень слід спиратись на трактування науковцями категорії «фінансовий механізм» в аспекті фінансового менеджменту, оскільки власне чіткого трактування поняття «механізм управління інвестиційною привабливістю області» на сьогодні немає.

Механізм управління інвестиційною привабливістю області можна сформулювати як суб'єктно-об'єктну систему чітко визначених та сформованих

цілей і завдань, методів та важелів підвищення інвестиційної привабливості з боку суб'єктів управління, яка встановлена згідно з чинним законодавством й забезпечена чіткою нормативною та інформаційною базою [9].

Схематично складові механізму управління інвестиційною привабливістю області можна навести на рисунку В.1. Розглянемо його складові більш детально.

Отже, насамперед, значимо, що реалізація механізму управління інвестиційною діяльністю є неможливою без існування суб'єктів управління [32]. У даному випадку ними виступає держава у формі державних та місцевих органів влади, інвестори – інші держави або юридичні чи фізичні особи (резиденти та нерезиденти), посередники у процесі інвестування [14]. Зазначимо, що держава може входити і до останніх двох груп в залежності від форми та виду інвестицій.

Об'єктом управління виступає регіональна інвестиційна діяльність.

Інвестиційне управління в області є цілеспрямованим прямим і непрямим впливом суб'єктів регулювання на інвестиційні процеси, мета яких полягає у підвищенні регіональної інвестиційної привабливості та активізації інвестиційної діяльності. Відповідно, має існувати чітка система цілей управління такими інвестиціями [11].

Здійснення управління інвестиційною привабливістю в області має на меті активізацію інвестиційної діяльності та процес формування належного в регіоні інвестиційного клімату. Досягнення даної мети є неможливим без вирішення ряду стратегічних і тактичних завдань.

Стратегічними завданнями в управлінні інвестиційною привабливістю області є такі завдання, результатом вирішення яких є стабілізація та прогресивний розвиток економіки, реструктуризація господарського комплексу та створення сприятливих умов для здійснення інвестиційної діяльності.

Тактичні завдання управління інвестиційною привабливістю області зображені на рисунку 1.5.

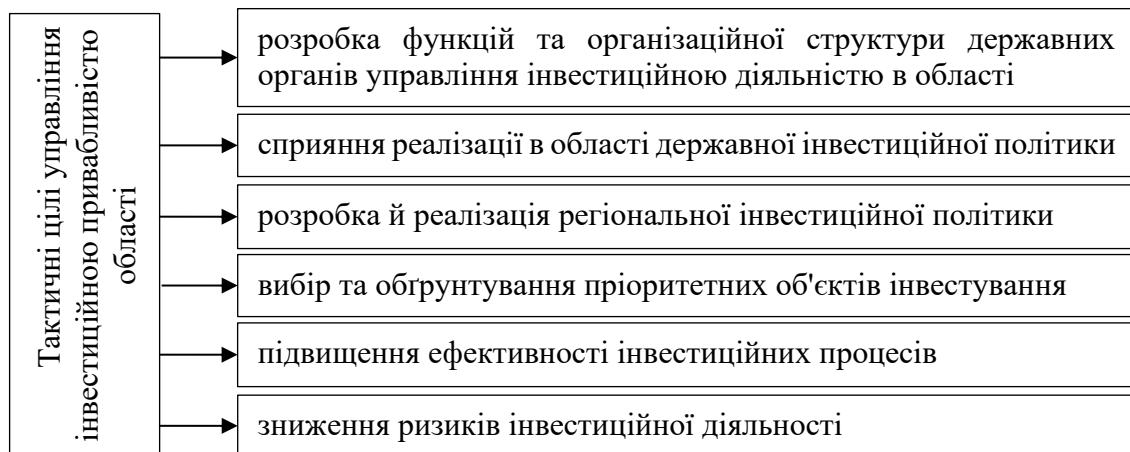

Рисунок 1.5 – Короткострокові цілі управління інвестиційною привабливістю області

Виділяють пряму та непрямі форми впливу на управління інвестиційною привабливістю в області [29].

Для прямого впливу характерним є управління інвестиціями, джерела фінансування яких надходять з регіону [55]. Місцеві органи самоврядування регіону приймають рішення щодо здійснення фінансування проектів коштом інвестиційних ресурсів області у разі одержання підтримки такого проекту місцевими органами влади та включення його до складу інвестиційної програми області [7].

Слід виокремити наступні цілі використання ресурсів області, що направляються на інвестиційне фінансування і які полягають у:

- поповненні доходної бази бюджету області;
- інвестуванні нових технологій в комунальному секторі, що дає змогу не лише покращити якість послуг комунальних установ для населення та підприємств, а й зменшити їх вартість;
- підвищенні інвестиційної привабливості області, що полягає у розвитку регіональної інвестиційної, ринкової, інформаційної та транспортної інфраструктури);
- зміні обсягу та структури комунальної власності;

- поліпшенні регіональної екологічної ситуації завдяки інвестуванню проектів екологічної реструктуризації області, раціональному використанню природних ресурсів, охороні навколишнього середовища, переробці вторинних відходів;

- поліпшенні регіональної соціальної обстановки, що полягає у збереженні та створенні нових робочих місць, зростанні рівня доходів та поліпшенні якості життя населення [19].

Отже завдяки регіональним інвестиціям місцевими органами влади може здійснюватися вплив на характер інвестиційного клімату області, а також є можливість підтримувати системний розвиток процесу інвестування.

У свою чергу регулювання умов здійснення регіональної інвестиційної діяльності є основою непрямого управління на інвестиційну привабливість [49].

В рамках підвищення інвестиційної привабливості певних областей можливим є створення спеціальних економічних зон і територій пріоритетного розвитку, мета якого полягає у впровадженні спеціального режиму для здійснення інвестиційної діяльності.

Спеціальні економічні зони це території, позначені державою, на базі яких для інвесторів формується сприятлива економічна обстановка за рахунок створення пільгового податкового, митного та законодавчого режимів [26].

Класифікація спеціальних економічних зон відбувається за наступними ознаками:

- місце розташування: виділяють внутрішні та зовнішні економічні зони;
- характер зонування об'єктів: виділяють локальні та комплексні;
- взаємини з національною економікою: поділяються на анклавні та інтеграційні;
- функціональна орієнтація: торговельна, торгово-виробнича, науково-технічна, туристична, інформаційна та інші зони.

Особливість діяльності спеціальних економічних зон полягає у їхній здатності функціонувати відповідно до «шлюзового» принципу. Тобто відбувається обмін національних товарів та послуг, що пропонуються на

світовому ринку, на іноземні ресурси, які вливаються до національної економіки, що відіграє важливу роль для розвитку країни.

Територією пріоритетного розвитку називається територія міста або району, де сформувалися несприятливі умови соціально-економічного розвитку. На такій території необхідним є введення спеціального режиму інвестиційної діяльності, яка має на меті створити нові робочі місця [24].

У свою чергу спеціальний режим інвестиційної діяльності полягає у введенні податкового, митного та інших пільгових режимів для підприємств, що здійснюють реалізацію інвестиційних проектів [13].

Управління інвестиційною привабливістю може здійснюватися із використанням важелів та інструментів стимулюючого та стримуючого характеру.

До стимулюючих важелів та інструментів можна віднести

- зниження податкових ставок на доходи, пов'язані із процесом інвестування (оподаткування дивідендів, податки на репатріацію для іноземців тощо);
- послаблення загального податкового тиску в області в цілому з боку держави; впровадження гарантій з боку держави; створення вільних економічних зон на території області; підвищення доходів споживачів; тощо.

Стримуючу дію мають зворотні заходи:

- мораторії з боку держави, підвищення податкових ставок;
- ускладнення процесу інвестування на законодавчому рівні (оформлення документів – строки, форми, дозволи) та ін.

Механізм управління інвестиційною діяльністю області виконує певні функції – регулюючу, контрольну, інформаційну та оптимізаційну (таблиця 1.1).

Окрім того, механізм управління інвестиційною привабливістю області включає систему методів, до яких слід відносити аналіз, планування та прогнозування [3].

Аналіз посідає ключове місце, оскільки за допомогою аналітичного інструментарію відбувається оцінка інвестиційної привабливості окремих

проектів, інвестиційної привабливості в цілому, оцінка показників соціально-економічного стану області, її інвестиційного клімату [27].

Таблиця 1.1 – Функції механізму управління інвестиційною привабливістю області

Функція	Зміст функції
Регулююча	За допомогою інвестиційних процесів відбувається корегування процесів відтворення капіталу та підтримка їх зростання
Контрольна	Можливість регулювання процесу розподілу створеного продукту між суб'єктами чи регіоном й іншими регіонами в цілому
Інформаційна	Надає можливість мати уявлення про характер і стан об'єкта управління, своєчасно приймати необхідні рішення задля досягнення поставлених цілей управління
Оптимізаційна	Постійне забезпечення удосконалення процесів інвестування через стимулювання елементів процесу відтворення

Серед інструментів аналізу слід виділити окремо трендовий аналіз, який дозволяє відслідкувати основні тенденції розвитку фінансових показників у ретроспективному аспекті та створити базу для подальшого планування; а також факторний аналіз, який дозволяє врахувати кількісно ступінь впливу кожного фактору зовнішнього та внутрішнього оточення [21]. Особливе місце займає аналіз інструментів фондового ринку як перспективний напрям.

Методи планування та прогнозування пов'язані. Вони базуються на результатах аналітики. Якщо аналіз є кількісним методом, то у процесі планування та прогнозування інвестиційної діяльності доцільно використовувати якісні методи, наприклад, експертні. Плани та прогнози можуть бути довго-, середньо- та короткостроковими в залежності від цілей управління.

Будь-які дії суб'єктів управління інвестиційною привабливістю області мають бути врегульовані чітким нормативним забезпеченням. До складу останнього відносяться всі закони, постанови, накази, листи тощо, які регулюють інвестиційні процеси у державі.

Важливу роль відіграє інформаційне забезпечення, яке поєднує в собі інформаційні технології, а також інформаційні дані – державна та регіональна статистика.

Складові системи інформаційного забезпечення механізму управління інвестиційною привабливістю області можна побачити на рисунку 1.6. Умовно джерела інформації поділяємо на внутрішні та зовнішні.

Рисунок 1.6 – Система інформаційного забезпечення механізму управління інвестиційною привабливістю області

Бачимо, що механізм управління інвестиційною привабливістю доволі складний. Він має важливу роль.

На сьогодні відбувається розширення самостійності областей в рамках економічної діяльності, що дає поштовх для підсилення ролі місцевих органів влади та самоврядування в рамках вирішення питань, що пов'язані з розвитком процесів інвестування ресурсів, їх формуванням, перерозподілом та використанням, формуванням необхідного інвестиційного клімату, який буде привабливим як для вітчизняних, так і для закордонних інвесторів.

Отже, бачимо, що інвестиційна привабливість та управління нею є складними економічними категоріями. Процес управління інвестиційною привабливістю області включає систему цілей, форм та методів. Доцільно розглянути ці аспекти на практиці.

2 ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ТА УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ПРИВАБЛИВІСТЮ ОБЛАСТІ

2.1 Аналіз показників інвестиційного розвитку Сумської області

Сумська область має значний потенціал розвитку, як у сфері промислового виробництва (зокрема, машинобудування, хімічної, харчової, добувної промисловості тощо), так і у сфері сільського господарства, сфери послуг – торгівлі, освіти, наукової діяльності, туризму та інших. Протягом останніх років відзначається позитивна динаміка до щорічного зростання валового регіонального продукту (рис. 2.1). Особливо поживавлення темпів росту валового регіонального продукту можна відзначити у 2015 році, а також у 2017-2018 роках.

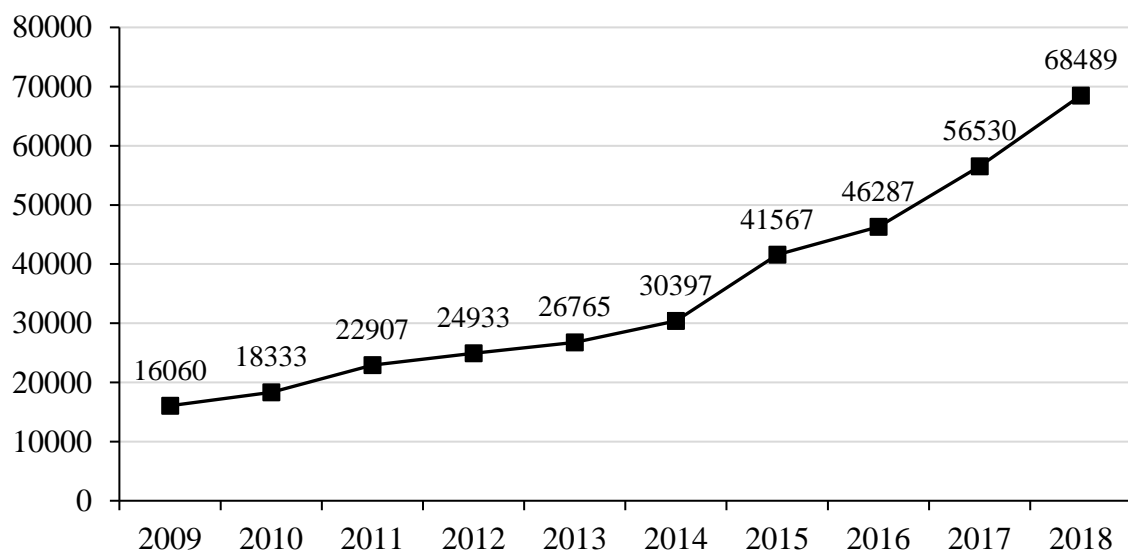

Рисунок 2.1 – Динаміка внутрішнього регіонального продукту Сумської області у 2009-2018 рр., млн грн (складено на основі [48])

За період 2015-2018 рр. обсяг валового регіонального продукту зріс на 26,9 млрд грн або 64,8 %. У той же час, частка Сумської області у ВВП країни є порівняно низькою і за аналізований період не перевищує 2,1 %. Більш того, за період 2015-2019 років за показниками валового регіонального продукту

спостерігається зниження питомої ваги Сумської області у сукупному валовому внутрішньому продукті з 2,1 % до 1,9 % (табл 2.1).

Таблиця 2.1 – Динаміка показників внутрішнього регіонального продукту Сумської області (складено на основі [48])

Показники	Роки					Відхилення 2018 р. до 2015 р.	
	2015	2016	2017	2018	2019	Абсолютне	Відносне
ВРП Сумської області, млн грн	41567	46287	56530	68489	н/д	26922	64,77
ВВП України, млн грн	1988544	2385367	2983882	3560596	3974564	1572052	79,06
Частка Сумської області за показником ВВП, %	2,09	1,94	1,89	1,92	н/д	-0,17	-7,98
ВРП на 1 особу в області, грн.	37170	41741	51419	62955	н/д	25785	69,37
ВВП на 1 особу в Україні, грн	46413	55899	70233	84235	94954	37822	81,49
Відносне відхилення Сумської області за показником ВВП на душу населення, %	-19,91	-25,33	-26,79	-25,26	н/д	-5,35	26,85

Сумська область також значно відстає за рівнем валового продукту на одну особу порівняно із середніми показниками по Україні, при цьому в динаміці відхилення від середнього показника зростає з 19,9 % у 2015 році до 25,3 % у 2018 році. Так, наприклад, у 2018 році розмір валового регіонального продукту на одну особу в Сумській області склав 62,9 тис. грн, тоді як середній показник по Україні – 84,2 тис. грн на особу.

Переходячи до аналізу інвестиційного розвитку Сумської області можна відзначити відставання за основними показниками капітальних інвестицій і їх погіршення у 2019 році (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Загальні показники обсягу капітальних інвестицій в Сумській області (складено на основі [48])

Показники	Роки			Темп приросту, %	
	2017	2018	2019	2018/2017	2019/2018
Капітальні інвестиції, млн грн	6947,1	7749,9	7734,2	11,56	-0,20
Капітальні інвестиції у розрахунку на 1 особу, грн	6331,6	7138,4	7210,5	12,74	1,01
Частка у загальному обсязі, %	1,6	1,3	1,2	-18,75	-7,69

Загальний обсяг капітальних інвестицій за 2019 рік в Сумській області склав 7734,2 млн грн, що на 15,7 млн грн менше за показник 2018 року. Сума капітальних інвестицій в розрахунку на одну особу за період 2017-2019 рр. характеризується зростаючою динамікою, однак темпи росту є дуже низькими: 12,7 % у 2018 році та лише 1,0 % у 2019 році.

Частка капітальних інвестицій в Сумській області у загальному їх обсязі по Україні у 2017-2019 роках є надзвичайно низькою і характеризується щорічним зменшенням: за аналізований період цей показник скоротився з 1,6 % до 1,2 %.

Перейдемо до аналізу складу і структури капітальних інвестицій в Сумській області за ознаками виду активів, виду економічної діяльності та джерел фінансування. В структурі капітальних інвестицій за видами активів традиційно суттєву перевагу мають інвестиції у матеріальні активи: протягом 2017-2019 рр. їх питома вага коливалася в межах від 98,2 % до 99,0 % (рис. 2.2).

При цьому слід зауважити, що у 2019 році капітальні інвестиції у матеріальні активи скоротилися на 74,8 млн грн, що по відношенню до їх обсягу склало не більше 1 %. У той же час, обсяг капітальних інвестицій у нематеріальні активи суттєво зріс – відповідний темп приросту склав 73,3 %. Зростання інвестицій у нематеріальні активи є позитивною характеристикою і необхідною складовою сучасного економічного розвитку в умовах інформатизації суспільства і зростання ролі нематеріальних активів у створенні нового продукту. У той же час, зважаючи на домінуючі обсяги капітальних інвестицій у матеріальні активи, навіть незначне їх скорочення на 1 % зумовило зменшення

загального обсягу інвестицій в економіку області, незважаючи на додатній приріст за іншими складовими.

Рисунок 2.2 – Динаміка обсягу капітальних інвестицій у матеріальні та нематеріальні активи в Сумській області, тис. грн (складено на основі [48])

Розглянемо склад і структуру капітальних інвестицій у матеріальні активи більш детально (табл. 2.3). З представлених у таблиці 2.3 даних можемо зробити висновок, що за період 2017-2019 рр. структура капітальних інвестицій в матеріальні активи зазнала суттєвих змін. Зокрема, за аналізований період суттєво збільшилися інвестиції у нежитлові будівлі та інженерні споруди, тоді як інвестиції у машини, обладнання та інвентар відчутно зменшилися.

Найбільшу питому вагу в структурі капітальних інвестицій за видами матеріальних активів займають інвестиції в машини, обладнання та інвентар. Однак саме за цим напрямком відбулося найбільш суттєве зменшення інвестицій за період 2017-2019 рр., а саме на 494,6 млн грн. Відповідна частка цього виду матеріальних активів в загальній структурі капітальних інвестицій скоротилася з 50,6 % у 2017 році до 39,3 % у 2019 році. Натомість, показники капітальних інвестицій в інженерні споруди продемонстрували найбільш динамічне зростання: їх приріст за період склав 607,5 млн грн, а відповідна частка в

структурі капітальних інвестицій збільшилася з 8,3 % до 15,5 %. Також значимий приріст відбувся за показником інвестицій в нежитлові будівлі: за 2017-2019 рр. цей показник збільшився на 498,9 млн грн, а відповідна частка в структурі зросла на 5,3 процентних пункти і у 2019 році склала 18,1 %.

Таблиця 2.3 – Капітальні інвестиції у матеріальні активи за видами активів у 2017-2019 рр. у Сумській області (складено на основі [48])

Види матеріальних активів	2017 р.		2018 р.		2019 р.		Відхилення 2019 р. до 2017 р.	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	в сумі	в структурі
Будівлі житлові	494471	7,2	535587	7,0	548117	7,2	53646	0,0
Будівлі нежитлові	877316	12,8	1184673	15,4	1376256	18,1	498940	5,3
Інженерні споруди	569325	8,3	793496	10,3	1176847	15,5	607522	7,2
Машини, обладнання та інвентар	3477859	50,6	3813683	49,7	2983221	39,3	-494638	-11,3
Транспортні засоби	1116173	16,2	996202	13,0	1129249	14,9	13076	-1,3
Земля	1747	0,0	6019	0,1	12095	0,2	10348	0,2
Довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	196724	2,9	163385	2,1	178290	2,3	-18434	-0,6
Інші матеріальні активи	138766	2,0	176192	2,3	190365	2,5	51599	0,5

За іншими складовими матеріальних активів коливання в складі і структурі капітальних інвестицій було порівняно незначним. Досить високою залишається частка капітальних інвестицій у транспортні засоби – їх питома вага за період 2017-2019 рр. коливалась в межах від 13,0 % до 16,2 %. Вагомою є і частка капітальних інвестицій в житлові будівлі, питома вага інвестицій за цим видом матеріальних активів залишалася майже незмінною, а саме близько 7 %.

На відміну від структури капітальних інвестицій за видами активів, структура джерел фінансування капітальних інвестицій протягом 2017-2019 рр. залишається практично незмінною (табл. 2.4). Більше половини капітальних інвестицій, а саме від 66,9 % до 69,4 % фінансується за рахунок власних коштів підприємств та організацій. Відповідно від рівня рентабельності діяльності підприємств, достатності їх власного капіталу та амортизаційного фонду

значним чином залежить динаміка інвестиційного розвитку області. В цілому за період 2017-2019 рр. обсяг капітальних інвестицій за рахунок власних коштів підприємств і організацій зріс на 445,8 млн грн, однак у порівнянні з попереднім 2018 роком у 2019 році відбулося скорочення за даним показником на 208,0 млн грн., що сигналізує про негативну динаміку і згортання інвестиційної активності підприємницького сектору.

Таблиця 2.4 – Склад і структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування у 2017-2019 рр. у Сумській області (складено на основі [48])

Показники	2017 р.		2018 р.		2019 р.		Відхилення 2019 р. до 2017 р.	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	в сумі	в структурі
Усього капітальних інвестицій, у тому числі за рахунок:	6947,1	100,0	7749,9	100,0	7734,2	100,0	787,1	х
коштів державного бюджету	145,0	2,1	273,6	3,5	511,4	6,6	366,4	4,5
коштів місцевих бюджетів	854,4	12,3	848,5	10,9	951,7	12,3	97,2	0,0
власних коштів підприємств та організацій	4726,5	68,0	5380,3	69,4	5172,3	66,9	445,8	-1,2
кредитів банків та інших позик	764,4	11,0	774,3	10,0	673,3	8,7	-91,1	-2,3
коштів населення на будівництво житла	426,5	6,1	432,1	5,6	390,3	5,0	-36,2	-1,1
інших джерел фінансування	30,3	0,4	41,1	0,5	35,3	0,5	5,0	0,0

Негативною для інвестиційного розвитку в Сумській області є тенденція до зменшення обсягів кредитування інвестиційної діяльності банками та іншими фінансово-кредитними установами у 2019 році, як порівняно з 2018 роком (зменшення на 101,0 млн грн), так і в порівнянні з 2017 роком (зменшення на 91,1 млн грн).

За досліджуваний період знизилася також і інвестиційна активність населення: у 2019 році на будівництво житла було спрямовано 390,3 млн грн коштів населення, що на 41,8 млн грн менше порівняно з 2018 роком та на 36,2 млн грн менше порівняно з 2017 роком.

Натомість, у 2019 році зріс обсяг фінансування інвестиційних проєктів за рахунок бюджетних коштів. З державного бюджету для фінансування капітальних інвестицій у 2019 році надійшло 511,4 млн грн, що майже вдвічі більше, ніж у 2018 році, та у 2,5 рази більше, ніж у 2017 році. За рахунок коштів місцевих бюджетів було профінансовано 951,7 млн грн капітальних інвестицій у 2019 році. Порівняно з попередніми періодами приріст цього показника був незначним і склав близько 12 %. В цілому частка капітальних інвестицій, профінансованих за рахунок бюджетних коштів, в загальному обсязі капітальних інвестицій в Сумській області протягом розглянутого періоду постійно зростала, а саме від 14,4 % у 2017 році до 18,9 % у 2019 році.

Перейдемо до аналізу структури капітальних інвестицій за видами економічної діяльності (табл. Г.1, додаток Г). Протягом усього досліджуваного періоду найбільша частка капітальних інвестицій в Сумській області спрямовується у промисловість та сільське господарство. При цьому можна відмітити нерівномірність зміни показників обсягу інвестицій за цими видами економічної діяльності протягом 2017-2019 рр. Частка інвестицій у сільське господарство є найвищою і протягом досліджуваного періоду змінювалася в межах від 35,3 % у 2018 році до 40,5 % у 2017 році. Частка капітальних інвестицій у промисловості була дещо меншою і коливалася в межах від 27,4 % до 31,2 %. В цілому за період капітальні інвестиції в промисловість в абсолютному обсязі зменшилися на 9,1 млн грн, а їх частка в структурі знизилася на 3,2 процентних пункти.

Негативна динаміка щодо зменшення обсягу капітальних інвестицій за видами економічної діяльності у 2019 році спостерігається стосовно інвестицій у торгівлю (скорочення на 12,1 млн грн порівняно з 2017 роком та на 86,3 млн грн порівняно з 2018 роком) та транспорт (скорочення на 4,8 млн грн порівняно з 2017 роком та на 273,3 млн грн порівняно з 2018 роком).

Аналізуючи структуру капітальних інвестицій за видами економічної діяльності варто зауважити надзвичайно малий їх обсяг у 2017-2019 рр. за такими видами діяльності як фінансова і страхова діяльність, інформація і

телекомунікації, освіта, охорона здоров'я, наукова та технічна діяльність, мистецтво, спорт та інші.

Важливим джерелом інвестицій в економіку області є прямі іноземні інвестиції, які реалізуються через інструменти участі в капіталі (акціонерний капітал) та через боргові фінансові інструменти. У 2019 році загальний обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку Сумської області продемонстрував зростання на 111,7 млн доларів США і склав 435,2 млн доларів США (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Прямі іноземні інвестиції в економіку області (залишки на кінець періоду), млн доларів США (складено на основі [47])

Показник	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Темп приросту, %	
				2018/2017	2019/2018
Прямі іноземні інвестиції в економіку Сумської області, у тому числі:	342,0	323,5	435,2	-5,41	34,53
через інструменти участі в капіталі	325,0	306,4	378,0	-5,72	23,37
через боргові інструменти	17,0	17,1	57,2	0,59	234,50

Збільшення загального обсягу прямих іноземних інвестицій у 2019 році відбулося як за рахунок приросту прямих іноземних інвестицій з використанням інструментів участі в капіталі (на 71,6 млн доларів США або 23,4 % більше порівняно з 2018 роком), так і за рахунок прямих інвестицій з використанням боргових інструментів (на 40,1 млн доларів США або в 3,3 рази більше порівняно з 2018 роком). В структурі прямих іноземних інвестицій в економіку області суттєво переважають інвестиції з використанням інструментів участі в капіталі, їх частка протягом 2017-2019 рр. коливається в межах від 86,9 % до 95,0 %, хоча і наявна тенденція до поступового зменшення їх питомої ваги.

В цілому обсяг прямих іноземних інвестицій, спрямованих в економіку області, не має однозначної динаміки зміни. Протягом періоду 2015-2019 рр. можемо спостерігати щорічне коливання напрямку зміни суми залишків прямих іноземних інвестицій на кінець періоду то в сторону зростання, то в сторону зменшення (рис. 2.3).

Рисунок 2.3 – Порівняльна динаміка іноземних інвестицій в економіку області та із області у 2015-2019 рр., млн доларів США (складено на основі [47])

Однак якщо протягом 2015-2018 рр. цей показник коливався в межах від 323,5 млн доларів США до 349 млн доларів США, то у 2019 році відбулося стрімке зростання сумарного показника прямих іноземних інвестицій до 435,2 млн доларів США, що свідчить про зростання зацікавленості іноземних інвесторів у фінансуванні проєктів в Сумській області і її інвестиційну привабливість.

Порівнюючи обсяги прямих іноземних інвестицій, що надходять в економіку області з інших країн, та обсяги прямих інвестицій, що здійснюються із Сумської області в інші країни, можна відзначити колосальний розрив у даних показниках. Сума прямих іноземних інвестицій в інші країни із Сумської області протягом 2015-2019 рр. становила станом на кінець періоду від 2,0 млн доларів США до 4,0 млн доларів США. Таким чином, прямі іноземні інвестиції в економіку області в більш ніж 100 разів перевищують відповідні показники прямих іноземних інвестицій із області в інші країни.

Отже, узагальнюючи результати аналізу поточного стану інвестиційного розвитку Сумської області, було виявлено ряд проблем, що свідчать про

недостатність та незбалансованість інвестиційної діяльності як в цілому, так і у розрізі видів економічної діяльності, видів активів, джерел фінансування інвестицій. Основними проблемами Сумської області в інвестиційній діяльності є негативна динаміка загального обсягу капітальних інвестицій у 2019 році; зменшення обсягу та питомої ваги інвестицій, що фінансуються за рахунок власних коштів підприємств, а також за рахунок банківських кредитів та інших позик; скорочення обсягів капітальних інвестицій у торгівлю, промисловість, транспорт, а також надзвичайно низький обсяг інвестицій у фінансову і страхову діяльність, інформацію і телекомунікації, освіту, охорону здоров'я, наукову та технічну діяльність тощо.

2.2 Рейтингова оцінка інвестиційної привабливості Сумської області та напрямки її підвищення

Для надання узагальнюючої оцінки рівню інвестиційної привабливості Сумської області доцільно використовувати інтегральні, індексні показники. Одним із таких показників є рейтингова оцінка соціально-економічного розвитку регіонів, яка визначається на щорічній та щоквартальній основі за переліком показників відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 № 856 «Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики» [45].

Щорічне ранжування регіонів (областей та міста Києва) здійснюється за дванадцятьма напрямками, які включають економічні, соціальні складові, показники у сфері освіти та охорони здоров'я, екологічну складову, показники розвитку інфраструктури та інші [45].

Розглянемо більш детально складові рейтингового показника за напрямом «Інвестиційно-інноваційний розвиток та зовнішньоекономічна співпраця». Його розрахунок ґрунтується на визначенні значень шести показників, а саме:

- індексу капітальних інвестицій (без врахування інвестицій з державного бюджету);
- темпу зміни обсягу прямих іноземних інвестицій;
- обсягу прямих іноземних інвестицій на душу населення;
- частки реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції;
- обсягу експорту товарів на душу населення.

Починаючи з 2016 року позиція Сумської області у рейтингу за показником інвестиційно-інноваційного розвитку та зовнішньоекономічної співпраці постійно погіршувалася (рис. 2.4).

Рисунок 2.4 – Місце Сумської області у рейтингу соціально-економічного розвитку регіонів за інвестиційною складовою (складено на основі [34-38])

У 2016 році Сумська область посіла 2 місце серед інших регіонів України за показниками інвестиційної та інноваційної діяльності. За підсумками 2019 року область перемістилася вже у другу половину областей, тобто має показники нижчі за середні по Україні значення. З цього можемо зробити висновок про погіршення інвестиційної привабливості області протягом декількох останніх років. Для більш поглибленого аналізу розглянемо формування рейтингу області за кожним показником напрямку інноваційно-інвестиційного розвитку.

За індексом капітальних інвестицій, що розраховується як відношення обсягу капітальних інвестицій поточного до попереднього року, Сумська область посідає у 2019 році 16 місце із 25 можливих позицій (рис. 2.5). Фактичне значення показника, а саме 6,7 %, для Сумської області є більше ніж удвічі меншим від середнього значення по Україні (15,5 %), що свідчить про низькі темпи розвитку інвестиційної активності в області та необхідність створення більш сприятливого інвестиційного клімату в регіоні.

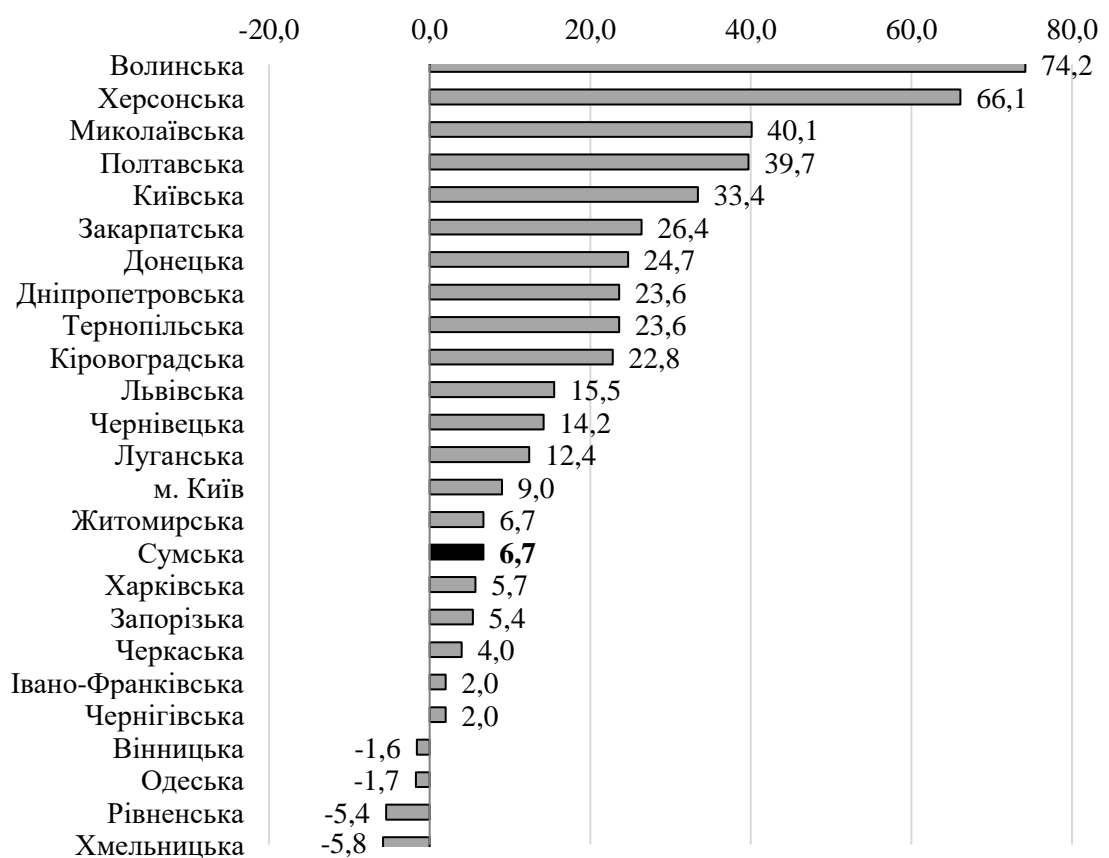

Рисунок 2.5 – Рейтинг Сумської області за індексом капітальних інвестицій у 2019 році, % (складено на основі [38])

Аналогічні висновки можна зробити і по наступному показнику рейтингу, що розраховується в складі інвестиційно-інноваційного напрямку. За показником обсягу капітальних інвестицій в розрахунку на одну особу без урахування інвестицій з державного бюджету Сумська область посідає 20 місце в Україні, а значення відповідного показника у 2019 році складає 6399,4 грн (рис. 2.6).

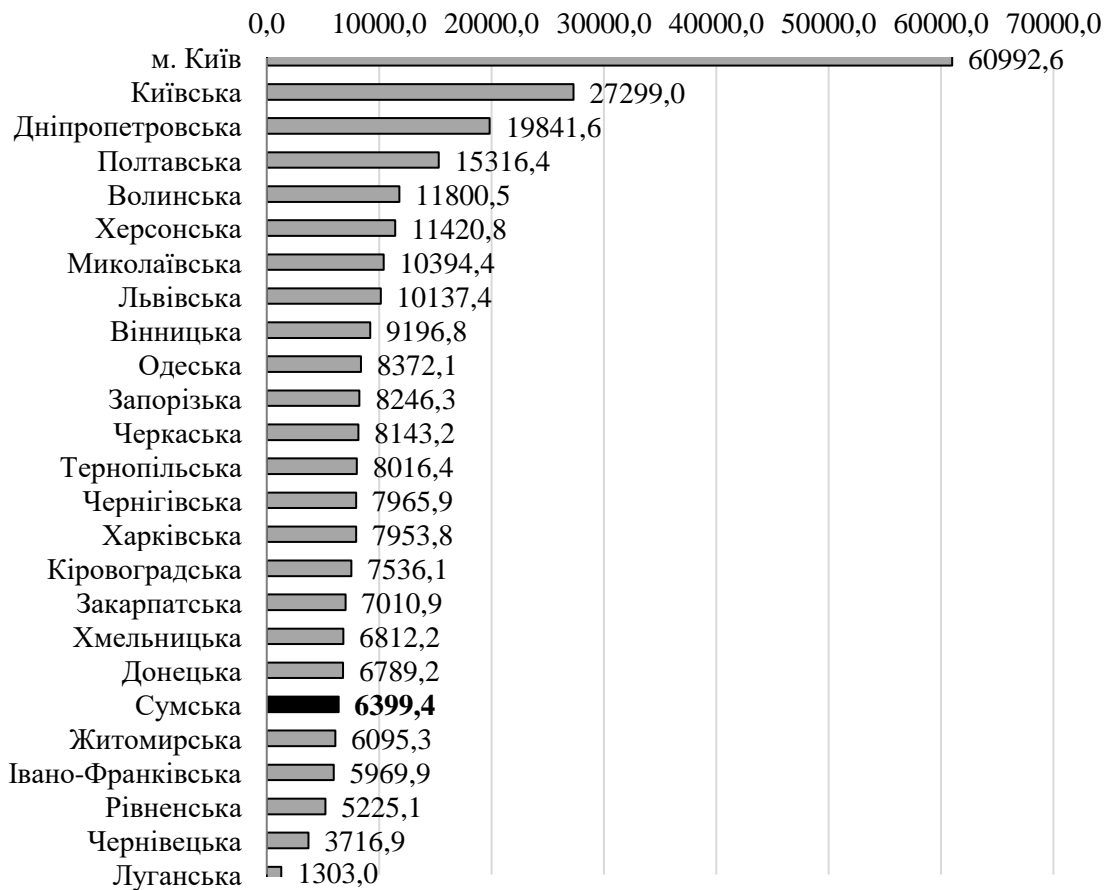

Рисунок 2.6 – Рейтинг Сумської області за обсягом капітальних інвестицій на одну особу у 2019 році, грн (складено на основі [38])

Середнє значення даного показника по Україні досягає 13180,8 грн на одну особу, що більш, ніж удвічі, перевищує показник Сумської області. Це є свідченням того, що підприємства та організації області не мають достатніх ресурсів для інвестицій або не зацікавлені у їх здійсненні, а також недостатньо ефективно реалізуються механізми залучення кредитних ресурсів банків та інших фінансово-кредитних установ.

За третім показником рейтингу – темпом зміни (зростання або зменшення) прямих іноземних інвестицій, що розраховується як співвідношення відповідних значень на кінець та початок року, Сумська область займає 13 позицію із 25, та має відповідне значення показника темпу приросту на рівні 7,3 %. Середній темп приросту прямих іноземних інвестицій в цілому по Україні у 2019 році складає 8,8 %. Таким чином, незважаючи на те, що за даним показником Сумська область

займає середнє місце в рейтингу, вона все ж таки відстає від середнього значення показника по країні на 1,5 процентних пункти (рис. 2.7).

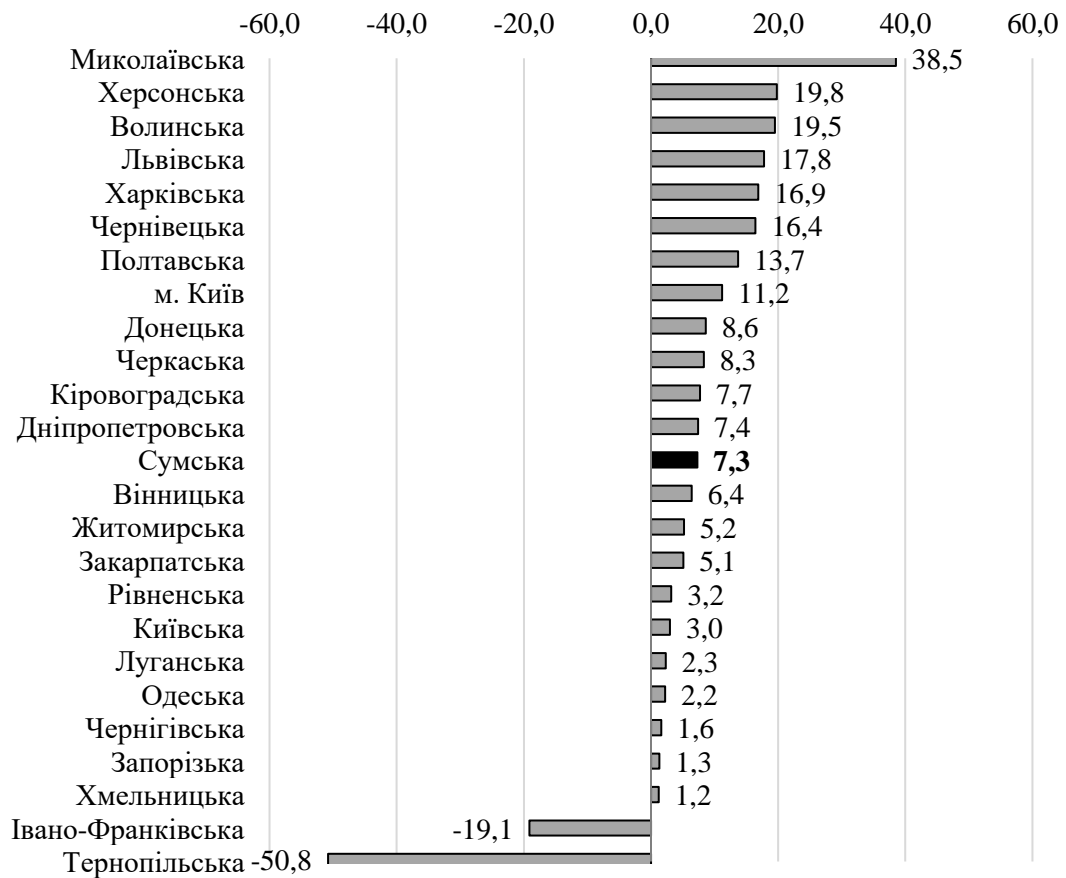

Рисунок 2.7– Рейтинг Сумської області за темпом зміни прямих іноземних інвестицій у 2019 році, % (складено на основі [38])

За обсягом прямих іноземних інвестицій на одну особу населення Сумська область також має гірші позиції, порівняно з іншими регіонами України і займає 19 місце в рейтингу (рис. 2.8). Фактичне значення даного показника для України складає 855,5 доларів США на одну особу, тоді як його значення для Сумської області в 4,6 разів нижче і складає 184,6 доларів США на одну особу. Таким чином, незважаючи на наявність позитивної динаміки до збільшення обсягу прямих інвестицій, що здійснюються в економіку області з інших країн, проведений порівняльний аналіз дозволив виявити проблему відставання області як за темпами приросту іноземних інвестицій, так і за їх обсягом на душу населення.

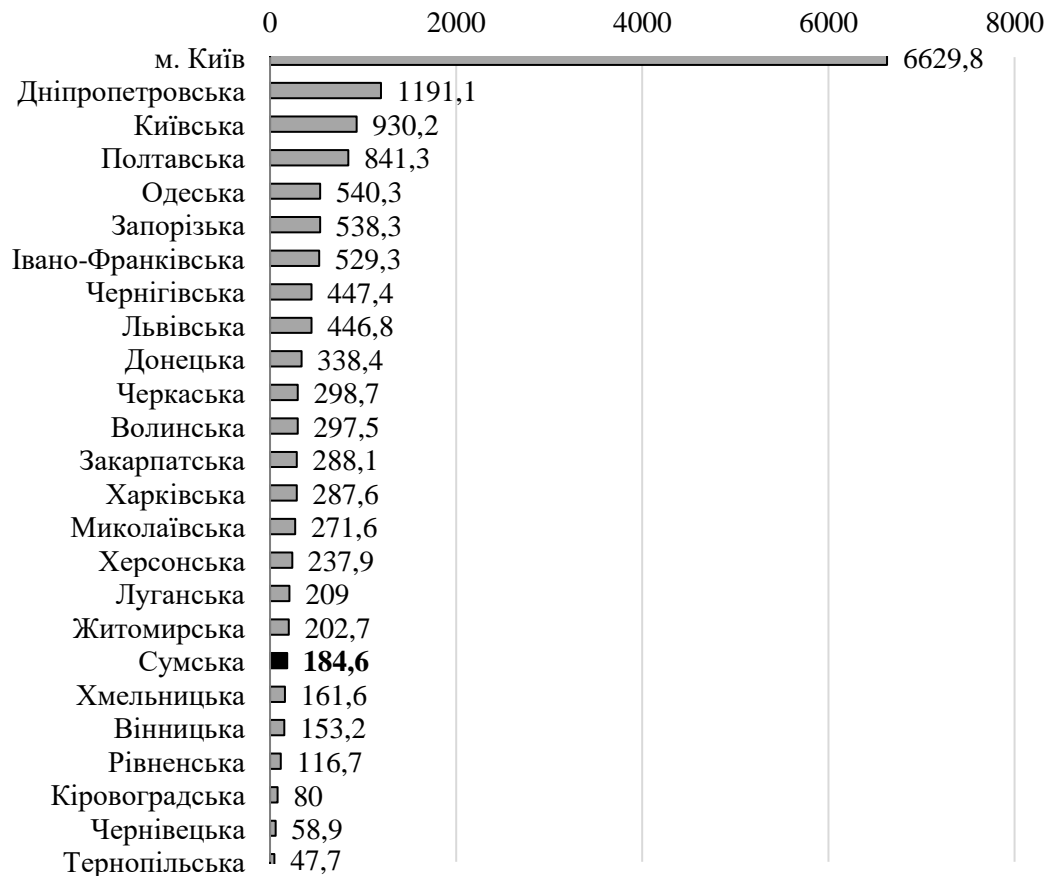

Рисунок 2.8 – Рейтинг Сумської області за обсягом прямих іноземних інвестицій на одну особу у 2019 році, доларів США (складено на основі [38])

Єдиним показником з блоку інвестиційно-інноваційного розвитку, за яким Сумська область займає лідируючі позиції і за значенням перевищує середній показник по Україні, є частка реалізованої інноваційної продукції. За цим показником у 2019 році область розділяє п'яту-шосту позицію із Запорізькою областю, поступаючись лише Кіровоградській, Чернігівській, Харківській та Закарпатській областям (рис. 2.9). Частка реалізованої інноваційної продукції в Сумській області у загальному її обсязі складає 2,1 %, що в 2,6 рази перевищує загальноукраїнський показник. Високі позиції Сумської області в рейтингу за показником частки інноваційної продукції свідчать про потенційні напрямки підвищення інвестиційної привабливості регіону, його сильні сторони. Крім того, інвестиції в інноваційну діяльність є важливою складовою забезпечення економічного зростання та конкурентоспроможності підприємств області у довгостроковому періоді.

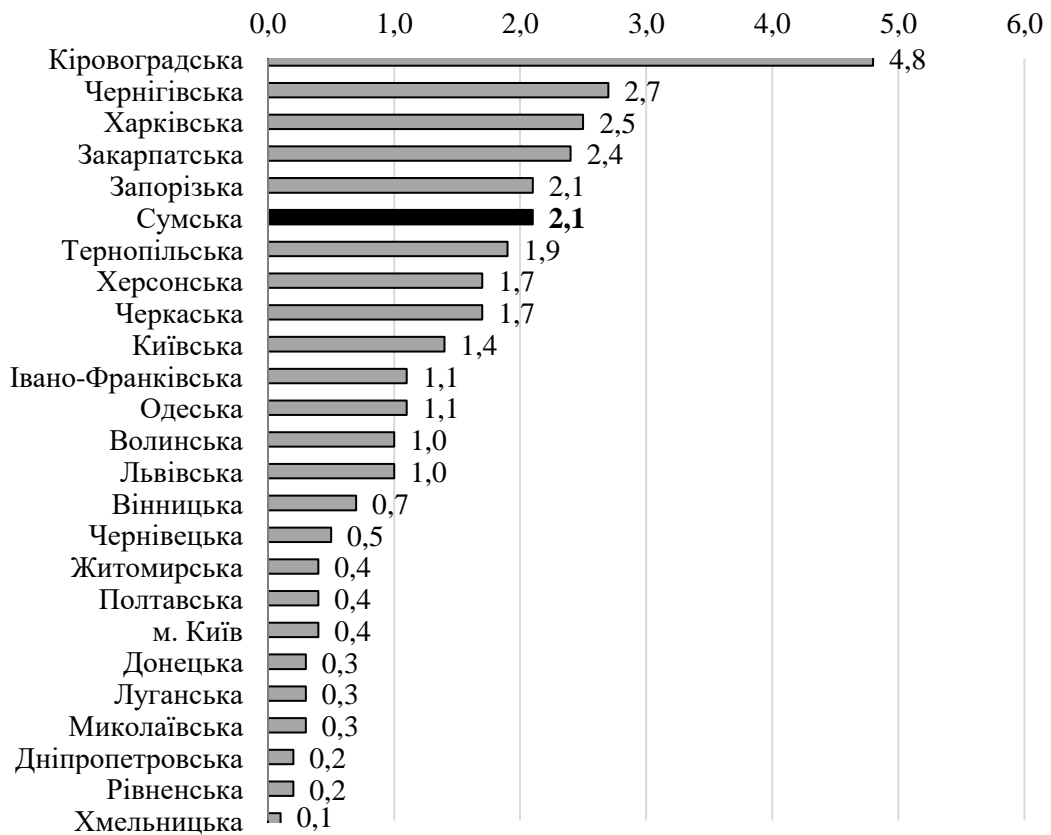

Рисунок 2.9 – Рейтинг Сумської області за часткою реалізованої інноваційної продукції у 2019 році, % (складено на основі [38])

Останній показник рейтингу за досліджуваним напрямком стосується зовнішньоекономічної співпраці та визначається обсягом експорту товарів у розрахунку на одну особу (рис. 2.10). За цим показником Сумська область займає позицію в середині списку, а саме є дванадцятою в рейтингу регіонів. Відповідне значення показника для області у 2019 році складає 821,9 доларів США, що на 369,2 долари США або на 31 % менше від середнього значення по Україні.

Підводячи підсумок проведеного аналізу рейтингової оцінки Сумської області за напрямом інвестиційно-інноваційного розвитку, розглянемо динаміку зміни значень показників, включених у даний рейтинг, протягом 2015-2019 років, а також зміну відповідних рейтингових позицій області за цей період (табл. 2.6).

Як свідчать дані таблиці 2.6, за більшістю показників, які формують рейтинг області за інвестиційним напрямком, динаміка змін була різноспрямованою.

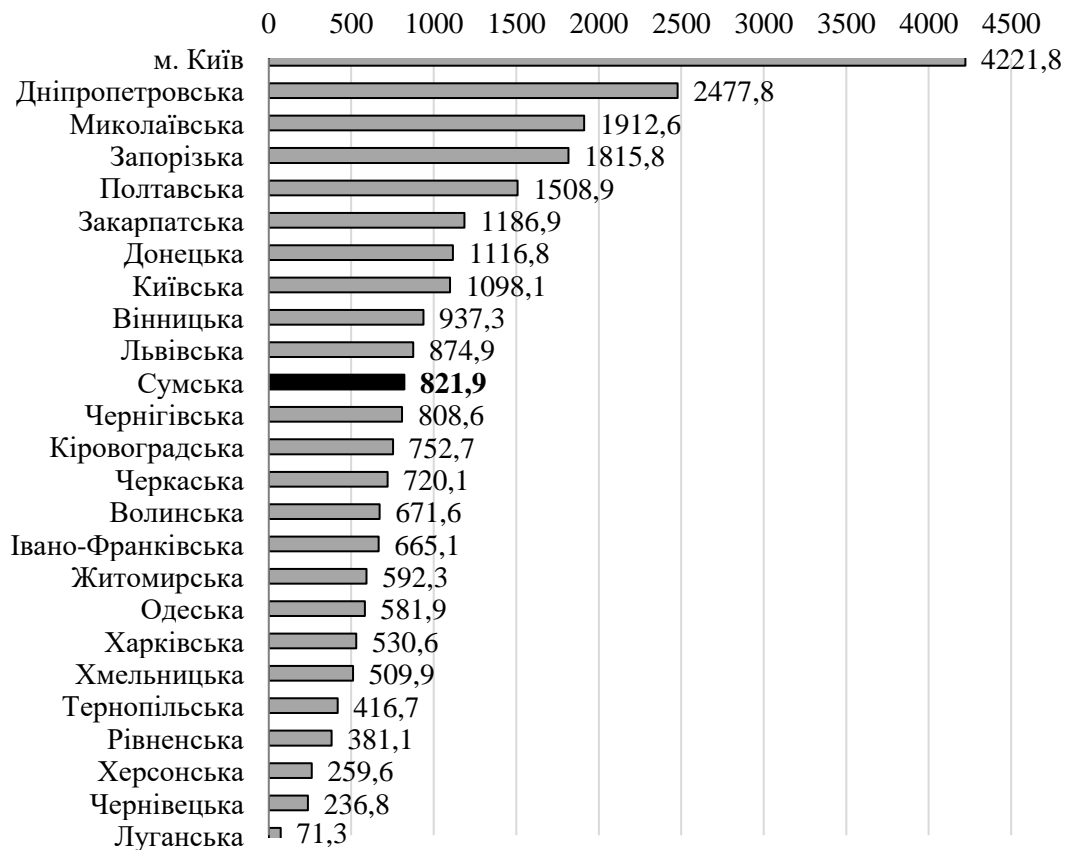

Рисунок 2.10 – Рейтинг Сумської області за обсягом експорту на одну особу у 2019 році, доларів США (складено на основі [38])

За індексом капітальних інвестицій, відбулося суттєве скорочення значення показника за період 2016-2019 рр. з 35,4 % до 6,7 % та відповідної позиції в рейтингу – з 8 до 15. Однак в цілому за 2015-2019 рр. позиція області в рейтингу за цим показником піднялась на 1 позицію.

За показником обсягу капітальних інвестицій на одну особу єдина тенденція була відсутня. В цілому за період 2015-2019 рр. обсяг капітальних інвестицій зріс на 3374,4 грн в розрахунку на одну особу, однак позиція Сумської області в рейтингу знизилась на 1 позицію.

За показником темпу зміни обсягу прямих іноземних інвестицій відбувся найбільш значимий приріст показника та покращення відповідного місця в рейтингу. Так, у 2018-2019 рр. були досягнуті позитивні значення темпу приросту, а позиція в рейтингу у 2019 році піднялась на 11 позицій порівняно з 2015 роком (з 24 до 13 позиції).

Таблиця 2.6 – Динаміка показників та рейтингу Сумської області за напрямом «Інноваційно-інвестиційний розвиток» у рейтингу регіонів (складено на основі [34-38])

Показники		Роки					Відхилення 2019 р. до 2015 р.
		2015	2016	2017	2018	2019	
Індекс капітальних інвестицій	%	3,2	35,4	19,5	8,5	6,7	3,5
	рейтинг	16	8	16	12	15	↑1
Обсяг капітальних інвестицій (крім інвестицій з державного бюджету) на одну особу	грн	3025,0	5054,9	6199,4	6144,1	6399,4	3374,4
	рейтинг	19	17	19	17	20	↓1
Темп зміни обсягу прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу)	%	-23,4	-4,6	-1,7	1,6	7,3	30,7
	рейтинг	24	18	22	15	13	↑11
Обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) на одну особу	доларів США	180,6	171,7	170,2	169,9	184,6	4,0
	рейтинг	19	19	19	19	19	-
Частка реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції	%	10,4	7,1	7,1	2,0	2,1	-8,3
	рейтинг	1	1	1	3	5	↓4
Обсяг експорту товарів у розрахунку на одну особу	доларів США	542,4	489	611,9	737,3	821,9	279,5
	рейтинг	11	13	13	12	11	-

За показником обсягу прямих інвестицій на одну особу зміни протягом 2015-2019 рр. були несуттєвими і відповідна позиція області в рейтингу протягом цього періоду не змінювалась. Також незмінною за підсумками 2019 року у порівнянні з 2015 роком залишилась позиція Сумської області за показником обсягу експорту на одну особу, хоча в абсолютній сумі цей показник зріс за аналізований період на 279,5 доларів США. Найбільше погіршення рейтингу Сумської області за період 2015-2019 рр. відбулося за показником частки реалізованої інноваційної продукції, значення якого скоротилося з 10,4 % у 2015 році до 2,1 % у 2019 році, а відповідне місце в рейтингу знизилося на 4 позиції.

Узагальнюючи результати аналізу рейтингу Сумської області за показниками інвестиційно-інноваційного розвитку, можна визначити наступні загрози і слабкі сторони у цьому напрямку:

- низький рівень інвестиційної активності, зниження обсягу капітальних інвестицій;
- недостатність власних джерел для фінансування інвестиційної діяльності підприємств;
- низький рівень залучення прямих іноземних інвестицій;
- зниження темпів інноваційного розвитку.

Визначення пріоритетів та розробка конкретних заходів щодо підвищення інвестиційної привабливості Сумської області повинна враховувати вирішення проблем за кожним із означених напрямків. Враховуючи це, вважаємо за доцільне запропонувати наступні заходи для підвищення інвестиційної привабливості та стимулювання інвестиційної активності в Сумській області за означеними напрямками [6, 25, 39, 44, 60, 61]:

1) з метою збільшення прямих іноземних інвестицій в економіку області можливе застосування наступних заходів:

- проведення активної маркетингової політики, спрямованої на підвищення позитивного іміджу та упізнаваності області, зокрема шляхом застосування піару та реклами з використанням різних джерел включаючи соціальні мережі;
- цілеспрямований пошук країн-партнерів та встановлення з ними стратегічного партнерства;
- заохочення міжнародного співробітництва на рівні окремих підприємств та організацій;
- надання за необхідності державних гарантій з метою стимулювання інвестицій за пріоритетними напрямками;

2) створення сприятливих умов для розширення джерел фінансування інвестиційної діяльності, у тому числі власних ресурсів підприємств:

- податкові стимули для реінвестування прибутку та податкові пільги для великих капіталовкладень;
- пільгові кредити на інвестиційні потреби з частковою або повною компенсацією відсотків за кредитом;

- сприяння розвитку фондового ринку, зокрема боргових інструментів залучення інвестицій;
- збільшення спільного державно-приватного фінансування інвестиційних проєктів;

3) підвищення інвестиційної активності, збільшення обсягів капітальних інвестицій та сприяння інноваційному розвитку:

- надання допомоги у розробленні і супроводженні інноваційних та інвестиційних проєктів (допомога в розробленні проєктної та технічної документації; ініціювання та реалізація програм підготовки та перепідготовки кадрів; надання підтримки інвесторам у вирішенні спорів);
- забезпечення інформаційної підтримки бізнесу (повне та своєчасне надання інформації стосовно прогнозів макроекономічних показників, інвестиційних рейтингів, можливостей співпраці тощо);
- підтримка конкурентного середовища на внутрішньому ринку;
- розвиток промислової, фінансової, соціальної інфраструктури в області як фактору успішної реалізації інвестицій;
- удосконалення системи державного управління, зниження бюрократизації економічних процесів та процедур, пов'язаних зі створенням суб'єкта бізнесу та провадженням ним господарської діяльності; підвищення прозорості роботи органів місцевого самоврядування, зниження корупції.

Отже, відповідно до рейтингу регіонів України основними проблемами Сумської області за показниками інвестиційно-інноваційного розвитку були визначені: низький рівень інвестиційної активності, зниження обсягу капітальних інвестицій; недостатність власних джерел для фінансування інвестиційної діяльності підприємств; низький рівень залучення прямих іноземних інвестицій; зниження темпів інноваційного розвитку. Для покращення інвестиційної привабливості Сумської області було запропоновано комплекс заходів у розрізі основних проблем інвестиційного розвитку.

ВИСНОВОК

Аналіз економічної літератури на предмет трактування категорії «інвестиційна привабливість області» дозволила визначити, що під нею слід розуміти рівень потенційних вигод від вкладення коштів, який визначається на основі оцінки інвестиційного клімату області, та дозволяє прийняти позитивне чи негативне рішення щодо інвестування коштів у розвиток території. Зазначено відмінності між інвестиційною привабливістю та інвестиційним кліматом області. Надано трактування останньої категорії. Запропоновано класифікацію інвестиційної привабливості області на основі декількох ознак.

Розглянуто основні підходи до проведення оцінки інвестиційної привабливості областей. Визначено, що основні з них – статистичні, експертні та рейтингові. Наведено переваги та недоліки кожного з підходів. Встановлено, що оптимальним є використання комплексного підходу на основі поєднання математичних та психологічних основ.

Запропоновано трактувати поняття механізму управління інвестиційною привабливістю області як суб'єктно-об'єктну систему чітко визначених та сформованих цілей і завдань, методів та важелів підвищення інвестиційної привабливості з боку суб'єктів управління, яка встановлена згідно з чинним законодавством й забезпечена чіткою нормативною та інформаційною базою. З метою удосконалення системи управління інвестиційною привабливістю регіону сформовано структуру цього механізму.

Аналіз поточного стану інвестиційного розвитку Сумської області дозволив виявити ряд проблем, що свідчать про недостатність та незбалансованість інвестиційної діяльності як в цілому, так і у розрізі видів економічної діяльності, видів активів, джерел фінансування інвестицій. Основними проблемами Сумської області в інвестиційній діяльності є негативна динаміка загального обсягу капітальних інвестицій у 2019 році; зменшення обсягу та питомої ваги інвестицій, що фінансуються за рахунок власних коштів

підприємств, а також за рахунок банківських кредитів та інших позик; скорочення обсягів капітальних інвестицій у торгівлю, промисловість, транспорт, а також надзвичайно низький обсяг інвестицій у фінансову і страхову діяльність, інформацію і телекомунікації, освіту, охорону здоров'я, наукову та технічну діяльність тощо.

За результатами аналізу рейтингу Сумської області за показниками інвестиційно-інноваційного розвитку, було визначено наступні загрози і слабкі сторони: низький рівень інвестиційної активності, зниження обсягу капітальних інвестицій; недостатність власних джерел для фінансування інвестиційної діяльності підприємств; низький рівень залучення прямих іноземних інвестицій; зниження темпів інноваційного розвитку.

З метою покращення інвестиційної привабливості Сумської області було запропоновано комплекс заходів у розрізі основних проблем інвестиційного розвитку, а саме: збільшення прямих іноземних інвестицій в економіку області шляхом проведення активної маркетингової політики, спрямованої на підвищення позитивного іміджу та упізнаваності області; цілеспрямованого пошуку країн-партнерів та встановлення з ними стратегічного партнерства; заохочення міжнародного співробітництва на рівні окремих підприємств та організацій; надання за необхідності державних гарантій з метою стимулювання інвестицій за пріоритетними напрямками. Для створення сприятливих умов щодо розширення джерел фінансування інвестиційної діяльності запропоновано застосування податкових стимулів для реінвестування прибутку та податкових пільг для великих капіталовкладень; пільгових кредитів на інвестиційні потреби з частковою або повною компенсацією відсотків за кредитом; сприяння розвитку фондового ринку; збільшення спільного державно-приватного фінансування інвестиційних проєктів. Для підвищення інвестиційної активності, збільшення обсягів капітальних інвестицій та сприяння інноваційному розвитку запропоновано надання допомоги у розробленні і супроводженні інноваційних та інвестиційних проєктів; забезпечення інформаційної підтримки бізнесу; підтримка конкурентного середовища на внутрішньому ринку; розвиток

промислової, фінансової, соціальної інфраструктури в області як фактору успішної реалізації інвестицій; удосконалення системи державного управління, зниження бюрократизації економічних процесів та процедур, пов'язаних зі створенням суб'єкта бізнесу та провадженням ним господарської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз інвестиційної діяльності в Україні. URL : <http://conferencekneu.wordpress.com/articles/2043/> (дата звернення: 26.11.2020).
2. Боярко І. М. Інвестиційний аналіз: навч. посіб. Київ, 2016. 400 с.
3. Вакалюк В.А. Правове регулювання інвестиційної діяльності в Україні. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Випуск 16. С. 122-126.
4. Венгуренко Т. Г. Оцінка вартості підприємства: сутність та значення. *Стратегія і практика інноваційного розвитку фінансового сектору України*. 2019. С. 80-82.
5. Венгуренко Т. Г. Розвиток спільного інвестування на ринку капіталів. *Актуальні економічні, фінансові та правові питання в умовах євроінтеграції та глобальної конкуренції*. 2019. С. 102–104.
6. Ворсовський О. Л. Шляхи покращення інвестиційного клімату в Україні. *Економіка та держава*. 2019. № 12. С. 95–98. DOI: 10.32702/2306-6806.2019.12.95
7. Горна М., Ішук Я., Халілова Т. Умови та фактори формування інвестиційної привабливості країн східної Європи. *Міжнародна економічна політика*. 2017. № 2. С. 137–155.
8. Горшков М. А. Механізм управління інвестицій для об'єднаних територіальних громад. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 21-22. С. 161–165.
9. Грицаєнко Г., Грицаєнко М. Інвестиційна привабливість України. *Agricultural and resource economics*. 2017. 3(1). С. 80-93.
10. Інвестиційний менеджмент: методика розв'язання практичних завдань : навч. посіб. / Гуляєва Н. М., Вавдійчик І. М., за заг. ред. Н. М. Гуляєвої. Київ : Київ. нац. орг.-екон. ун-т, 2015. 220 с.
11. Гура А. О. Інвестиційний клімат в Україні: сучасний стан та напрями покращення. *Економіка*. 2015. № 15. С. 188-196.

12. Гургула Т. Фінансове забезпечення спроможності територіальних громад: проблеми та шляхи їх вирішення. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія Економіка*. 2017. 1(7). С. 132-136.

13. Гусарова М.Ю. Вплив «жорстких» та «м'яких» факторів конкурентоспроможності на інвестиційну привабливість регіонів країни. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2017. 1(2). С. 47–50.

14. Добрянська, Н.А., Ніколюк, О.В., Карастаматі, Т.О. Удосконалення організаційно-економічного механізму державного управління інвестиціями. *Збірник наукових праць ДонДУУ «Сучасні проблеми державного управління в умовах системних змін»*. Серія «Державне управління». 2018. 305(19). С. 183-192.

15. Жук П. В. Інвестиційний потенціал територіальних громад: суть поняття та питання управління. *Регіональна економіка*. 2017. № 2(84). С. 16–22.

16. Забезпечення фінансової спроможності територіальних громад як пріоритет децентралізації управління / Т. Куценко та ін. ; за ред. Й. Малий. Київ : КНЕУ, 2019. С. 125–152.

17. Завадських Г.М. Методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості регіону. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. 17. С. 152-155.

18. Інвестиційна привабливість України. URL : <http://www.visnuk.com.ua/articles/2034/> (дата звернення: 26.11.2020).

19. Іщук С. О., Процевят О. С. Діагностика ключових трендів розвитку промисловості України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. 1(129). С. 3-9.

20. Кейс-стаді «Впровадження інвестиційних інструментів на регіональному та муніципальному рівнях»: Проєкт міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст», 2020. URL: http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2020/03/Case_Study_PLEDDG_Investments-web.pdf

21. Кербікова, А. С., Копитько, А. О. Інвестиційна привабливість регіонів України. *Актуальні проблеми економіки та управління в умовах системної кризи: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (с. 257-260). 27 листопада, 2019, Львів: Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП».

22. Кобушко, І. М., Кобушко Я. В. Основні напрямки державного регулювання інвестиційного ринку України в умовах глобалізаційних процесів. *Механізм регулювання економіки*. 2015. № 1. С. 79-87.

23. Колеснік, М.А. Аналіз інвестиційної привабливості України: робота на здобуття кваліфікаційного ступеня бакалавра; спец.: 072 – фінанси, банківська справа та страхування / М.А. Колеснік; наук. керівник Г.В. Салтикова. – Суми: СумДУ, 2020. 32 с.

24. Крамаренко І. С. Формування та розвиток регіонального інвестиційного потенціалу в умовах структурних трансформацій економіки: теорія, методологія та практика. *Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки»*. 2019. 356 с.

25. Кужелєв М. О., Плахотнюк В. В. Напрями оптимізації інвестиційного клімату в Україні. *Економічний вісник університету*. 2019. № 41. С. 119-126.

26. Кузьменко О. В. Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість регіонів України. *Економічний нобелівський вісник*. 2015. № 1 (8). С. 46–54.

27. Лещук Г. В. Континуум залучення інвестицій у розвиток об'єднаних територіальних громад. *Бізнес-навігатор*. 2019. Вип. 6.1-2 (56). С. 67–72. URL: http://business-navigator.ks.ua/journals/2019/56_2_2019/13.pdf

28. Лещук Г.В. Систематизація підходів до оцінювання інвестиційної привабливості регіону. *Науковий вісник Ужгородського національного університету, Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2020. Вип. 29/2020. С. 93-98

29. Лендел О. М. Іноземні інвестиції як фактор розвитку економіки держави. *Ефективна економіка*. 2016. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5156>

30. Лозовський О.М., Горшков М.А. Розвиток ресурсного балансу територіальної громади. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 5. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1685>

31. Макаренко М. П. Залучення іноземних інвестицій в економіку України. *Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Серія : Актуальні проблеми розвитку українського суспільства*. 2016. № 13. С. 73–75.

32. Малько К. С. Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість України: чинники їх формування в сучасних умовах. *Економіка та управління національним господарством*. 2015. № 3. С. 100-105.

33. Маслак О. І., Таловер В. А. Визначення рейтингів регіонів за рівнем інвестиційної привабливості (на прикладі Полтавської області). *Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць*. 2016. Вип. 1 (60). С. 66–76.

34. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів за 2015 рік. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. Травень 2016. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/monitorynh/monitorynh-monitorynh/rejtingova-otsinka-regioniv/rejtingova-otsinka-za-sichen-gruden-2015-roku-prezentatsiyi-materiali/>

35. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів за 2016 рік. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. Травень 2017. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/monitorynh/monitorynh-monitorynh/rejtingova-otsinka-regioniv/rejtingova-otsinka-za-2016-rik-prezentatsiyi-materiali/>

36. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів за 2017 рік. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. Березень 2018. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/monitorynh/monitorynh-monitorynh/rejtingova-otsinka-regioniv/analiz-sotsialno-ekonomichnogo-rozvitku-regioniv-za-sichen-gruden-2017-r/>

37. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів за 2018 рік. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. Травень 2019. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/monitorynh/monitorynh-monitorynh/rejtingova-otsinka-regioniv/rejtingova-otsinka-za-2018-rik-prezentatsiyni-materiali/>

38. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів за 2019 рік. Міністерство розвитку громад та територій України. Травень 2020. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/monitorynh/monitorynh-monitorynh/rejtingova-otsinka-regioniv/rejtyngova-oczinka-za-2019-rik-prezentacijni-materialy/>

39. Мордань Є. Ю., Гуца А. В. Інвестиційний клімат України та шляхи його поліпшення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 17. С. 33–38.

40. Оніщенко І. Інвестиційна привабливість України: проблеми та шляхи їх вирішення. *Траектория науки*. 2016. № 3 (8). С. 289-295.

41. Паливода К. В. Проблеми формування привабливого інвестиційного клімату як засобу подолання деструкцій в економіці України. *Економіка та держава*. 2018. № 3. С. 4-9.

42. Поліщук О. А. Інвестиційна привабливість регіону в умовах фінансової децентралізації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство /* голов. ред. М. М. Палінчак. 2019. 27№Ч. 2. С.40-43.

43. Попова Н. В. Проектний аналіз: підручник. Харків, 2016. 163 с.

44. Про засади державної регіональної політики. Закон України від 05.02.2015р. № 156-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/156-19>.

45. Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2015-%D0%BF#Text>

46. Промисловість України: тенденції, проблеми, перспективи: монографія / за ред. Н. В. Тарасова. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. П. Могили. 2017. 320 с.
47. Прямі інвестиції. Статистика зовнішнього сектору. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external/data-sector-external#5>
48. Регіональна статистика. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
49. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг / Г.А. Борщ та ін. Київ, 2017. 107 с.
50. Руснак А., Алещенко Л. Перспективи формування фінансових ресурсів об'єднаних територіальних громад. *Агросвіт*. 2018. № 6. С. 22–27. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/6_2018/5.pdf. (дата звернення: 16.10.2020).
51. Сидор Г. В., Давидовська Г. І. Інвестиційна привабливість регіонів. *Сталий розвиток економіки*. 2015. № 2 (27). С. 184–189.
52. Сидор Г. В., Маринчак Л. Р. Залучення прямих іноземних інвестицій в регіони України. Розвиток соціально-економічних систем в умовах глобальної нестабільності : колективна монографія / за ред. канд. екон. наук, доц. Кульчицької Н. Є. Чортків : ЧННПБ, 2017. С. 205–214.
53. Ситник Й. С. Метод рейтингового оцінювання результативності інтелектуалізації систем менеджменту. *Український журнал прикладної економіки*. 2017. № 2(1). С. 106–121.
54. Сірик З. О. Ендогенні чинники активізації використання інвестиційно-інноваційного потенціалу територіальних громад. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 4. С. 125–133.
55. Сірик З. О. Місцеве самоврядування та інвестиційні процеси: європейські процеси та вітчизняні реалії. Ефективність державного управління. 2016. Вип.4(49). Ч. 1. С. 266-274. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/edu_49/fail/32.pdf
56. Соціально-економічне становище об'єднаних територіальних громад : Захід VS Центр : науково-аналітичне видання / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України». Львів, 2019. 64 с.

57. Сухарська Л. Організація фінансового забезпечення розвитку територіальних громад: дис. ... канд. екон. наук.: 25.00.04. Київ, 2019. 235 с.
58. Ткаленко Н. В., Ремньова Л. М., Маргасова В. Г., Виговська В. В., Ніколаєнко Ю. В. Інвестиційний менеджмент : навч. посіб. Київ, 2016. 232 с.
59. Усов М. А. Сутність інвестиційної привабливості, як напрям залучення інвестиційних ресурсів. *Ефективна економіка : електрон. наук. фахове вид.* – 2018. № 8. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/8_2018/153.pdf. (дата звернення: 26.10.2020).
60. Федорчак О. В. Державне управління інвестиційною діяльністю на регіональному рівні в Україні: проблеми та напрями вдосконалення. *Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. ХарРІДУ НАДУ*. 2017. № 2 (52). С. 103–112.
61. Шляхи відновлення інвестиційної активності в регіонах України в умовах економічної нестабільності. URL : <http://www.niss.gov.ua/articles/2053/> (дата звернення: 26.11.2020).
62. Штепенко К. П., Забураєва О. Ю. Аналіз прямих іноземних інвестицій в економіку України та передумови необхідності їх залучення. *Ефективна економіка*. 2019. № 5. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/5_2019/36.pdf
63. Chaudhry, I.; Hanif, I. Interlinks of Fiscal Decentralization and Public Investment in Pakistan. *Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences*. 2015. 9(3). Pp. 850-864. URL: jespk.net/publications/265.pdf. (дата звернення: 26.11.2020).
64. Doing Business 2020. World Bank. 2020. URL: <https://www.doingbusiness.org/>. (дата звернення: 26.11.2020).
65. Gao, S.; Wang, L.; Liu, N. and Zhang, M. Fiscal decentralization and corporate investment: empirical evidence from China. *Journal of Economic Policy Reform*. 2019. 22(1). Pp. 51-68.
66. Marcel, D. T. Am. Impact of the Foreign Direct Investment on Economic growth on the Re-public of Benin. *Financial Markets, Institutions and Risks*. 2019. 3(2), Pp. 69-78.

67. Molotok, I. Analysis of The Relevance of Fiscal Decentralization in Ensuring Country Investment Attractiveness. *SocioEconomic Challenges*. 2020. 4(2), Pp. 99-105.

68. Novak, I.M. Cluster formation of investment attractive agrarian regions of the country using neural networks. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2016. № 3. С. 221-229.

69. Tayurskaya O. V., Okladnikova D. R., Solodova N. G. Investment in the regional economy: challenges and prospects. *RPTSS 2018: International Conference on Research Paradigm Transformation in Social Sciences*. 2018. P. 1161-1168.

70. Ustinovichius L., Komarovska A., Komarovski R. Methods of Determining the Region's Investment Strategy. *Procedia Engineering*. 2017. №182. P. 732–738.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1. – Підходи до трактування поняття «інвестиційна привабливість»

Автор	Визначення
Паливода К. В.	сукупність факторів, які шляхом аналізу вказують на можливість інвестування коштів у той чи інший об'єкт та отримання певного ефекту. Дане визначення є прийнятним як для економічної одиниці (підприємства), так і для держави в цілому [41].
Поліщук О. А.	сукупність об'єктивних і суб'єктивних умов, сприяючих або перешкоджаючих процесу інвестування [42].
Попова Н. В.	залежить від показників, які характеризують фінансовий стан [43].
Руснак А., Алещенко Л.	сукупність об'єктивних та суб'єктивних умов, що сприяють або перешкоджають процесу інвестування національної економіки на макро-, мезо- та мікрорівнях. Інвестиційна привабливість розглядається на рівні країни, галузі, підприємства [50].
Сидор Г. В., Давидовська Г. І.	сукупність об'єктивних ознак, властивостей, засобів, що зумовлюють потенційний платоспроможний попит на інвестиції [51].
Ситник Й. С.	це інтегральна характеристика окремих підприємств, галузей, регіонів, країни в цілому з позицій перспективності розвитку, дохідності інвестицій та рівня інвестиційних ризиків [57].
Сухарська Л.	надійне і своєчасне досягнення цілей інвестора на основі економічних результатів діяльності виробництва, у яке здійснюються інвестиції. Інвестиційна привабливість визначається комплексом різноманітних чинників, перелік і вплив яких можуть розрізнятися і змінюватися залежно як від складу інвесторів, що переслідують різні цілі, так і від виробничо-технічних особливостей виробництва, що інвестується [58].
Усов М. А.	це сукупність об'єктивних і суб'єктивних умов, що сприяють або перешкоджають процесу інвестування національної економіки на макро-, мезо- і макрорівнях [59]
Федорчак О. В.	становище регіону в той чи інший момент часу, тенденції його розвитку, що відображаються в інвестиційній активності [60]
Штепенко К. П., Забураєва О. Ю.	систему або поєднання різних об'єктивних ознак, засобів, можливостей, що обумовлюють у сукупності потенційний платоспроможний попит на інвестиції в даній країні, регіоні, галузі [62].
Chaudhry, I.; Hanif, I..	інтегральна характеристика окремих регіонів країни з позиції інвестиційного клімату, рівня розвитку інвестиційної інфраструктури, можливостей залучення інвестиційних ресурсів та інших факторів, які істотно впливають на формування дохідності інвестицій та інвестиційних ризиків та ін. [63].
Marcel, D. T. Am	сукупність об'єктивних можливостей і обмежень, що обумовлюють інтенсивність залучення інвестицій у регіон, або інвестиційну активність у регіоні. При цьому робиться наголос на тому, що об'єктивні можливості регіону щодо залучення інвестицій і є його інвестиційним потенціалом, а об'єктивні обмеження, що перешкоджають реалізації

	програми інвестування, є інвестиційними ризиками, наявність яких визначає вірогідність неповної реалізації інвестиційного потенціалу регіону [66]
Molotok, I.	інтегральна характеристика окремих регіонів країни з позицій ефективності здійснення у них інвестиційної діяльності [67]
Novak, I.M.	інтегральна характеристика окремого регіону країни з позиції інвестиційного клімату, рівня розвитку інвестиційної інфраструктури, можливостей залучення інвестиційних ресурсів [68]
Tayurskaya O. V., Okladnikova D. R., Solodova N. G.	сукупність об'єктивних і суб'єктивних умов, що сприяють або перешкоджають процесу інвестування національної економіки на макро-, мезо- і мікрорівнях [69]
Ustinovichius L., Komarovska A., Komarovski R.	сукупність факторів (політичних, економічних, правових, соціальних та ін.), які зумовлюють поведінку діючих та потенційних суб'єктів інвестиційної діяльності щодо здійснення інвестицій в розвиток економіки регіону [70]

Додаток Б

Таблиця Б.1 – Переваги та недоліки методів оцінки інвестиційної привабливості області

База розрахунку	Переваги підходу	Недоліки підходу
1. На основі фінансового аналізу	Зосередження уваги на напрямках інвестування та складових інвестиційної привабливості.	Недостовірність інформації при аналізі фінансових показників, їх розрахунку у часі.
	Такий підхід дозволяє оцінити багато аспектів шляхом розрахунку незначної кількості показників, що дають характеристику поточного стану об'єкта та не потребує значних витрат часу на проведення.	Підходу бракує конкретності та чіткості, що суттєво знижує можливість його застосування практиками.
	Добре, коли інвестора хвилюють конкретні показники, щоб не тратити кошти та час, оцінюючи психологічний аспект проблеми.	Підхід передбачає однозначну можливість формалізації оціночних методів, що залишає поза увагою психологічний аспект даної проблеми.
2. На основі вкладення грошей у цінні папери (для підприємств як об'єктів розвитку регіональної інфраструктури)	Вкладення грошей у цінні папери дає змогу інвестору контролювати управління на підприємстві, отримувати постійний дохід у формі дивідендів.	Українські підприємства не можуть ефективно використовувати інструменти ринку цінних паперів, оскільки цей ринок знаходиться на стадії становлення і є малоефективним.
	Оцінка підприємства як одиниці області є більш точною	Цей підхід не враховує майбутніх перспектив розвитку суб'єкта господарювання.
3. На основі психологічного аспекту	Потенційна можливість може принести великий прибуток.	Підхід не містить зіставлення цілей інвестора з їх можливостями без ризикової реалізації, а також не враховує ступінь готовності інвестора прийняти на себе цей ризик.
	Якісна оцінка інвестиційної привабливості, яка буде враховувати ще й такі аспекти, як: привабливість різних аспектів інфраструктури області – кадрової, інноваційної, фінансової, екологічної та соціальної.	Характеризується необхідністю обробки значного обсягу інформації для одержання бажаного результату.

Додаток В

Рисунок В.1 – Структура механізму управління інвестиційною привабливістю області

Додаток Г

Капітальні інвестиції в Сумській області за видами економічної діяльності

Таблиця Г.1 – Склад і структура капітальних інвестицій за видами економічної діяльності у 2017-2019 рр. у Сумській області

Види економічної діяльності	2017 р.		2018 р.		2019 р.		Відхилення 2019 р. до 2017 р.	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	в сумі	в структурі
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	2812,6	40,5	2735,7	35,3	3096,4	40,0	283,9	-0,5
Промисловість	2127,8	30,6	2420,5	31,2	2118,7	27,4	-9,1	-3,2
Будівництво	522,5	7,5	620,1	8,0	617,7	8,0	95,2	0,5
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	277,3	4,0	351,5	4,5	265,2	3,4	-12,1	-0,6
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	169,0	2,4	437,4	5,6	164,1	2,1	-4,8	-0,3
Тимчасове розміщення й організація харчування	1,6	0,0	3,0	0,0	1,7	0,0	0,1	0,0
Інформація та телекомунікації	8,9	0,1	10,6	0,1	16,0	0,2	7,1	0,1
Фінансова та страхова діяльність	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Операції з нерухомим майном	68,8	1,0	106,8	1,4	108,3	1,4	39,5	0,4
Професійна, наукова та технічна діяльність	53,5	0,8	57,2	0,7	66,1	0,9	12,5	0,1
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	29,8	0,4	24,8	0,3	25,7	0,3	-4,0	-0,1
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	631,7	9,1	703,3	9,1	957,7	12,4	325,9	3,3
Освіта	84,5	1,2	133,0	1,7	112,7	1,5	28,2	0,3
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	151,8	2,2	134,1	1,7	177,6	2,3	25,8	0,1
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	3,7	0,1	8,3	0,1	4,4	0,1	0,7	0,0
Надання інших видів послуг	3,6	0,1	3,5	0,0	1,8	0,0	-1,8	-0,1